

“Etik, Eleştiri Anlayışımız ve Altun Yaruq Sekizinci Kitap Üzerine” Başlıklı Yazıya Cevap

*Response to the article entitled “Etik, Eleştiri Anlayışımız ve Altun Yaruq Sekizinci
Kitap Üzerine”*

Erdem UÇAR

Prague/Czech Republic
E-mail: merdemu@gmail.com

I have published a critical review about the edition of Altun Yaruq (Book VIII). The writer of the book has tried to answer my corrections responsively. He has attempted arrogantly to create a false perception in the mind of reader instead of responding to criticisms. For this reason, I have to answer to these ungrounded and delusive accusations with this response. Each paragraph in the author’s response will be answered one by one.

Key Words: Book VIII of Altun Yaruq, edition, response.

AY'nin VIII. kitabının yeniden neşri hakkında çıkan “*eleştirel tanıtım*” (2017b: 151-165) üzerine “*Etik, Eleştiri Anlayışımız ve Altun Yaruk Sekizinci Kitap Üzerine*” başlıklı bir yazı yayımlanmıştır (2018: 485-498). Yazı münasebetiyle, “*Yapıcı bir tenkit, akıllı insanları güçlendirir, ahmakları öfkelerendir.*” diye bilinen meşhur sözü hatırladım. Gerçekten de yazıda, eleştirilerin/düzeltilmelerin tam olarak yanıtlanmadığını, doğru olmayan bilgi, iftira ve hakaretlerle okuyucunun kandırılmaya çalışıldığını fark ettim. “*Eleştirel tanıtımdaki*” düzeltilmelerin tamamına cevap verilmeyişini, hatta şahsıma hakaret edilmesini bile belki hoş görebilirdim, ama yazarın okuyucuyu umursamadan aptal yerine koyması tahammül sınırlarımı aşmıştır. Asılsız ithamlara cevap vermek için bu yazıyı kaleme almak zorunda kaldım. Yazıdaki her paragraf aşağıda cevaplandırılmıştır.

Yazı, “*Etik, Eleştiri Anlayışımız ve Altun Yaruk Sekizinci Kitap Üzerine*” başlığını taşımaktadır. Bir yazarın kendi kitabı hakkında yazılan “*eleştirel tanıtım*” böyle bir başlıkla cevap vermesi olağandışı bir durumdur. Normalde, yazar eseri hakkındaki eleştirilere katılmıyorsa veya bunlar hakkında bir cevabı varsa, bunları onun cevap başlığı ile yayımlaması beklenirdi. Yazar, neden böyle bir başlık seçmiş olabilir? Kanaatimce yazarın eleştirilere verecek bir cevabı yoktur veya vereceği cevap cüzi miktardadır. Yazar, yazısı için dolgu malzemesine ihtiyaç duymuştur. Bunun için de ülkemizdeki “*etik*” ve “*eleştiri*” kavramlarını sorgulamaya çalışarak “*eleştirel tanıtım*” cevap vermeye çalışmıştır. Ancak bu teşebbüsün sonunda “*eleştiri*” ve “*etik*” kavramlarının anlaşılmasına ve yorumlanmasına zerre miktar bir katkı sağlanamamıştır. Cevapta “*etik*” ve “*eleştiri*” kavramlarının ele alındığı paragraf sayısı toplam beş adettir. Bunlarda da beylik lafların dışında bir şey bulunmamaktadır. Üstelik yazar bu dolgu malzemesiyle de yetinmemiş, şahsımı kötülemek ve küçük düşürmek adına epey bir gayret sarf etmiştir.

Yazının ilk iki paragrafında “*etik*” ve “*eleştiri*” kavramları Türkçe sözlüğün yardımıyla tanımlanmakta ve sonra bu tanım üzerinden iki kavram kısmen yorumlanmaktadır. Yazar, burada genelleme yaparak “*uzmanlık alanı Türk dili olan*” bilim adamlarının bile “*eleştiri*” kavramını anlayamadığını (!) söylemeye cüret edebilmiştir:

“Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit” (TS 2012: 786) olarak tanımlanan eleştiri sözü tanımdaki “doğru ve yanlış

yanlar” sözünden farklı olarak ülkemizde uzmanlık alanı Türk dili olan bilim adamları arasında bile yalnız “yanlış yanlar”ın gösterilmesi olarak anlaşılmakta hatta çoğu zaman daha da ileri gidilerek eleştiri boyut değiştirmekte, muhatap tamamen şahsi çıkarlar uğruna kıyasıya eleştirilmektedir. (s. 486)

Yazar, ülkemizde “*ideal bir tanıtmanın ve eleştirinin*” nasıl olması gerektiğinin dersini vermeye kalkarken, insanın aklına şu soru geliyor: Yazı sahibi, akademik hayatında daha önce tek bir tane bile “*eleştirel tanıtma*” yazmış mıdır ya da hayatında uzmanlık sahasına giren bir eseri hiç tanıtmış mıdır? Şimdiye kadar kendisinin böyle bir yazısına rastlamadım. Bu durumdaki birinin “*ideal bir tanıtmanın ve eleştirinin*” nasıl yapılacağını öğretmeye kalkması ancak şuursuz bir cesaret ile açıklanabilir.

Yazar, 2. paragrafın sonunda, “*uzmanlık alanı Türk dili olan*” bilim adamlarının “*eleştiri*” kavramını anlayamadığı tespitini yumuşatmak adına *Türk Dili* dergisinde yayımlanan Türkolojideki polemik yazılarını ele alan bir makaleye atıfta bulunmuş (s. 486) ve çok az bilim adamının “*eleştiri*” kavramını anlayabildiğini ima etmiştir. Eğer zikredilen makale dikkatli bir şekilde okunduysa, yazarın kendi yazısını o makalede sıralanan kategorilerden hangisi içerisinde gördüğünü merak ediyorum. Bence yazı 3. kategoride yer alan “*söz dalaşı*” niteliğindeki için iyi bir örnektir.

3. paragraf, yazının ekseriyetinde olduğu gibi yalan bilgiler içermektedir. Mevzu bahis olan kitabın ısrarla temin edilmeye çalışılması eleştirilmekte ve yazarın daha önce çıkardığı VII. kitap neşrine (2012) tanıtma yazmayışım ise yadırganmaktadır:

Sözü edilen dergide bu yazının adı her ne kadar “*kitap tanıtımı*” olarak yer alsada bu, hiç kimseye yakışmayacak kadar kaba ve tepeden bakan üslubuyla, aslen bir karalama yazısıdır. Gerçi Erdem Uçar, alanın diğer araştırmacıları gibi kendisine de gönderdiğim Altun Yaruk Sekizinci Kitap adlı eseri aldığı bir “*teşekkür*” e-postası göndererek kitap için “*eleştirel bir bakış açısıyla tanıtma*” yazdığını bildirmişti. Buradan hareketle böyle bir yazıyı beklemekteydim. Hatta Erdem Uçar, eserin yayımlandığını öğrendiğinde esere nasıl ulaşacağını bana değil de doktora öğrencim Arş. Gör. Fatoş Karadağ’a sosyal medya üzerinden sorduğunda da bir şeyler olduğunu sezmiştim. Daha eseri görmeden sabırsızlıkla ona ulaşmayı, onu tanıtmayı beklemek, üstelik 2012’de yayımladığım Altun Yaruk Yedinci Kitap için herhangi bir “*tanıtma*” yazmamışken! (s. 486)

Yazarın doktora talebesi, sosyal medya hesabından, yazarın kitabının kapak resmini 10 Eylül 2017 tarihinde paylaşmış ve kitabın baskıya verildiğini haber vermiştir. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra, doktora talebesine kitabın “*basım durumunu*” sordum. Daha sonra, doktora talebesi benimle iletişime geçmiş ve yazarın kitabı bana göndermek istediğini söyleyip benden adresimi talep etmiştir. Bunun ardından da “*doktora talebesinin adıyla*” kitap bana ulaştırılmıştır. Dolayısıyla ne yazardan ne de doktora talebesinden herhangi bir kitap talebim olmamıştır. Yazar, bu konuda yalan söylemektedir.

Bu arada, yeri gelmişken kitabın basım tarihi hakkında kitapta verilen bilgi ile yayınevinin verdiği bilgi arasında ihtilaf olduğunu belirtmek istiyorum. Sosyal medyada doktora talebesinin aracılığıyla kitabının reklamını “*Eylül*” ayında yapan yazar, kitabının iç kapağında eserin basım tarihini “*Eylül 2017*” olarak gösterse de yayınevinin internet sitesinde kitabın çıkış tarihi “*Ekim 2017*” olarak ilan edilmiştir. Kitap da zaten bana ekim ayının sonlarında ulaşmıştır. Bu farklılığın nedenini bize açıklayacak olan yazarın kendisidir. Ülkemizdeki “*etik*” kavramının durumunu sorgulayan birinin, eserinin baskı tarihi konusunda hilaf-ı vaki beyanda bulunması elbette doğru olmayacaktır.

Yazar, “*(...) eseri aldığı anda bir “teşekkür” e-postası göndererek kitap için “eleştirel bir bakış açısıyla tanıtma” yazdığını bildirmişti. Buradan hareketle böyle bir yazıyı beklemekteydim.*” diyor. İlk önce hemen belirtmeliyim ki kitap bana ulaştığında, kitap elimde olmadığı için “*eleştirel tanıtmayı*” yazmaya başlamamıştım. Bu nedenle yazarın neden “*yazdığını*” ifadesini kullandığını bilemiyorum. Yazarın kafası zaman konusunda epey karışık gibi, bu konuya aşağıda ayrıca temas edeceğim. Yazar, “*Buradan hareketle böyle bir yazıyı beklemekteydim.*” diyerek kitabı hakkında eleştiri ve düzeltmelerin olabileceğini sezmiş ve bundan rahatsızlığını açıkça itiraf etmiştir. Hâlbuki eleştiri korkulacak ve rahatsız duyulacak bir şey değildir. Yazar, birkaç paragrafta “*eleştiri*” kavramını sorgulayıp anlamaya çalışsa da cevabî yazısındaki tavrı ve tepkisiyle “*eleştiri*” kavramından bîhaber olduğunu herkese belli etmiştir.

Uzmanlık sahasına giren bir eserin temin edilme çabası kadar doğal bir şey yoktur. İlgili sahada çalışan her akademisyen, ilgilendiği konudaki eserlerin varlığından haberdar olur ve onu temin etmeye çalışır. Bu durum, akademik hayatın

rutinleşen uygulamalarından biridir. AY hakkındaki “bütüncül” kaynakçayı hazırlamış biri olarak, kütüphanemde bu metin hakkındaki tüm neşriyatı toplamak isteğim gayet tabiidir. Uzmanlık saha ile ilgili güncel yayınları tespit eder, bunları her akademisyen gibi edinin imkânlar el verdiği ölçüde bir tanıtma yazmaya çalışırım. AY’nin VIII. kitabının iki bölümünü yayımlamış biri olarak, kitaba ulaşma gayretim anlaşılmamasına şaşırırım açıkçası. Gerçi, yazdıklarından öğrendiğimiz kadarıyla, yazar uzmanlık sahasındaki yayınları takip etme konusunda pek başarılı sayılmaz. Çünkü 3 yıldır üzerinde çalıştığı (!) bir konuyu “doğrudan” ilgilendiren iki çalışmayı ne hikmetse yazarın bizzat kendisi öğrenememiş, bunu arkadaşlarından duymuştur: “Ağustos 2016’da Altun Yaruk Sekizinci Kitap üzerine çalıştığımı bilen arkadaşlarım ve meslektaşlarım bana Erdem Uçar’ın On Beşinci Bölüm (II. Kısım) ve On Dokuzuncu Bölümü yayımladığını söylediler.” (s. 489).

Kitabı gönderttiği için yazara teşekkür etmiş ve “eleştirel bir tanıtma” yazacağıma da kendisine haber vermiştim. Buna herhangi bir cevap verilmemiştir. Yazı sahibinin buna pek sevinmediğini yazısından anlamış bulunmaktayım. AY’nin VIII. kitabını okumuş ve notlar almış biri olarak metin hakkında fikirlerimin ve açıklamalarımın olması gayet doğaldır. “Eleştirel tanıtımda” da bunların bir kısmını dile getirmiştim. Yazarın bundan rahatsız olup öfke ve kin dolu bir cevapla karşılık vermesi ise beni epey şaşırtmıştır.

Yazara ait VII. kitap hakkında bir tanıtma yazmayışımın eleştirilmesine de bir anlam verebilmiş değilim. Türkiye’de AY hakkında başka kitaplar da yayımlandı. Bunlar hakkında da tanıtma yazmadım. Yazar, herhalde AY hakkında beni önemli biri olarak görmüş olacak ki böyle bir beklenti içerisine girmiştir.

Akademik camiada “eleştirel tanıtmanın” niçin yazıldığına sorgulanması oldukça gereksiz bir şeyken yazar yine de bunun nedenini anlayamamıştır:

Peki, Erdem Uçar’ı böyle bir yazı yazmaya daha eseri görmeden sevk eden şey ne olabilir? Bunu bir türlü anlayamadım ve sanırım bunu gerçekten anlayabilmek için Erdem Uçar gibi düşünmek gerekir. Anladığım bir tek şey var ki o da amacın üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek olduğudur. (s. 486)

Yazarın ifadeleri kendi içerisinde çelişkiler barındırmaktadır. Yazar, kitabı hakkında “eleştirel bir tanıtmanın” yazılmasının nedenini “bir türlü anlayamamış”,

bunu anlamak için benim gibi düşünmesi gerekiyormuş (nasıl olacaksa ?), ama anlayabildiği (!) tek şey de “*amacın üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek olduğu*” imiş. Aşağıda daha geniş olarak duracağım üzere, kitabı hakkında eleştiriler sunulmasının nedenini yazar maalesef gerçekten anlayamamış veya anlamak işine gelmemiştir. Tanıtım eleştirel nitelikte olduğu için, yani onun arzuladığı “*güzellemeleri*” barındırmadığı için, rahatsızlık duymuş, ipe sapa gelmez iftiralarla yazısını süsleyip kendini ispat etmeye çalışmıştır.

4. paragrafta yazının yazılma gerekçesi şöyle açıklanmıştır:

Eskilerin söylediği, yenilerin çoklukla unuttuğu “Beşer, şaşar (veya insan beşer, kuldur şaşar).” atasözündeki gibi, her insan hata yapar ve her eserde birtakım hatalar, aranırsa bulunur. Yazısında belirttiği konuların pek çoğuna katılmadığımı, bunların okuyucuyu yanıltmak, alan uzmanları arasındaki itibarımı sarsmak amacıyla değinilmiş şeyler olduğunu belirtmek isterim. Esasen, yazısında benim etik dışı davrandığımı iddia etmese böyle bir yazıyı yazmaya gerek bile duymayacaktım. Ancak, bu çirkin iddianın tamamen asılsız olduğunu söz konusu “tanıtma”yı okuyanlara göstermek istedim. (s. 486)

Yazar, tanıtımda dile getirdiğim eleştirilerin “*pek çoğuna*” katılmıyormuş. Ama ilginç bir şekilde insanoğlu veya beşer hata yapabilirmiş. Yazar, kendini beşerden saymıyor galiba. Benim “*etik*” bulmadığım yerlerdeki eleştirilerim olmasa, bu yazısını yazmaya bile gerek duymayacaktım. Yazar, eleştiri/düzeltilme tekliflerimi önemsememekte, ama “*etik*” bulmadığım yerlerdeki tespitleri “ *ciddiye almaktadır*”. Bu durum, yazarın “*eleştiriye*” bakış açısını açık bir şekilde göstermektedir. Aslında “*Eleştirel tanıtımda*”, “*etik dışı*” olan yerlere birkaç kısa paragrafta değinmiştim. Yani bunlar eleştirilerimin cüzi bir kısmını teşkil ediyordu. Yazar ise cevap yazısının önemli bir bölümünü bunları yanıtlamaya ayırmıştır.

5. paragrafta “*etik*” bulmadığım yerler hakkında cevap verilmeye çalışılmaktadır:

Erdem Uçar, “tanıtma”sında birkaç yerde Altun Yaruk Sekizinci Kitap’taki bazı bölümleri kendisinden aldığımı iddia ediyor ama bunu tam olarak söyleyemiyor. Sürekli “daha etik olurdu” vb. sözlerle güya sözlerini yumuşatmaya çalışıyor. Ancak, bilindiği gibi, bir davranış ya etik ya da etik dışıdır. Etiğin “daha az”ı, “daha çok”u olmaz. Dolayısıyla beni intihal yapmakla suçluyor. (s. 486)

“*Etik*” bulmadığım yerlerdeki düşüncemi yazımda paylaşırken hiçbir yerde yazar hakkında “*intihal*” suçlamasında bulunmadım. Bunu zaten kendisi de ifade ediyor. Şayet bu konuda tespitlerim olsaydı, bunları bir “*eleştirel tanıtma*” yazısında dile getirmez, konuyu ilgili mercilere aktarmaktan bir an olsun çekinmezdim. Ancak ne hikmetse yazar buna epey alınmış ve yazısının önemli bir kısmını buna hasretmiştir.

Kitapta “*etik*” bulmadığım üç yeri göstermiştim. Dile getirdiklerimden ilki aşağıdadır:

Mesela, daha önce yıd yuk hakkında Uçar 2017a: 136’da açıklama yapılmış ve önceki neşirlerdeki okuma hatası düzeltilip anlamı da izah edilmişti. Çalışmada bunun benimsendiği anlaşılıyor, çünkü dizinde yıd ve yuk için Uçar 2017a’daki gibi ‘artık, kalıntı’ anlamı verilmiştir (503b, 505b). Bu kelimenin anlamı için Eski Türkçe sözlüklere başvurulmuş olamaz, a olacaktırzira bu kelimeler sözlüklerde bulunmamaktadır. Açıklama kısmında, bunun için en azından Uçar 2017a’dan faydalanıldığının ‘doğrudan’ belirtilmesi ‘etik’ bakımından daha doğru olurdu. (Uçar 2017b: 161)

Yazar, yaklaşık bir sayfa uzunluğundaki cevabında yukarıdaki tespitime cevap vermeye çalışmıştır (s. 487-488). Eserinden farklı olarak cevabında temel kaynakları kullanarak uzunca bir açıklama yapmıştır. Aslında yazar benim notumda kullandığım kaynakların büyük bir kısmını burada tekrarlamıştır. Sadece birkaç kaynak ilave etmiştir. İlave ettiği kaynaklar da 2013 yılındaki notumdan sonra çıkanlardır. Kitabını neşretmeden önce ikileme için yazarın bu kaynaklara “*gerçekten*” bakıp bakmadığını çok merak ediyorum. Eğer bu tespiti dile getirmeseydim, yazar bu kaynaklara bakma gereği duyacak mıydı?

Yazar, CLAUSON’un sözlüğündeki yuk maddesinin sayfa numarasını yanlış göstermiştir, doğrusu 895a olacaktır. Ayrıca, açıklamasında SDD (= *Söz Derleme Dergisi*) kısaltmasının kaynakçada karşılığı gösterilmemiştir. Bir okuyucu, bu kısaltmanın karşılığını nasıl anlayacaktır? Bu küçük hatayı zikretmemin nedeni yazarın kaynakları kullanmadaki lakaytlığına dikkat çekmek içindir.

Sözkonusu yıd yuk hakkında ilk olarak Uçar 2013b: 50-51’de bir açıklama yazmış ve Uçar 2017a: 136’da bunları tekrarlamıştım. Yazar, bu konudaki eksikliğimizi (!) şöyle dile getirmektedir: “*Tezcan 1975 ve 1981 dışında yine kullanmadığı AYGulcalı 540 ve 950’de yıd yuk ikilemesi iki kez geçmiş ve eserde bu ikileme açıklanmıştır.*

AYGulcalı'nın Dizin bölümünde yıd yuk ikilemesi için verilen karşılık "kalıntı"dır (s. 431)." İkileme hakkında ilk açıklamamı 2013'te yazmıştım, yazarın kullanmadığını söylediği "*AYGulcalı*" 2015'te tamamlanmıştır. Yani 2013'te adı geçen tezin görülmesi mantıken mümkün değildir. Daha sonra da teze ulaşmam mümkün olmadı. Tezin sahibiyle iletişime geçip kendisinden tezi rica ettim. Tez sahibi, kitabı baskıya verdiğini belirtip yayınlanınca bana göndereceğini söyledi. Bildiğim kadarıyla tez henüz neşredilmedi. Tez neşredilince, benim 2013'te yazdığım nottan orada faydalanıp faydalanılmadığını kontrol edeceğim. Yazar, kaynakçasında teze yer verdiğine göre, muhtemelen tez kendisinde mevcuttur. Ona bakıp kendisi bize daha çabuk haber verecektir. O hâlde, yazarın benim 2013'te yazdığım açıklamada 2015'te tamamlanan bir çalışmayı kullanmadığını söylemesi nasıl açıklanabilir? Tabii ki bunun nedeni yazarın zihnini perdeleyen kin, öfke ve nefrettir.

Aynı şekilde, açıklamamda Tezcan 1975 ve 1981'i kullanmadığım söylenmiş ve "*etik dışı*" davrandığımı iddia edilmiştir. Tezcan 1975 ve 1981'de *yıd yuk* 'kötü koku, akıntı, irin' anlamında düşünülmüştür. Bu anlamlandırma ile benim anlamlandırmam arasında zerre miktar bir ilişki ve yakınlık bulunmamaktadır. Ayrıca, oradaki anlamlandırmanın benim anlamlandırmama bir etkisi veya katkısı da sözkonusu değildir. Merhum TEZCAN hocanın ikileme hakkındaki açıklamalarını daha önce okumuş, kendisiyle iletişime geçip "*seviyeli*" olarak bu konuyu tartışmıştık. O da benim izahımı kabul etmişti. Bunun üzerine açıklamama onun tespitlerini dâhil etmedim, zira dâhil etseydim açıklamada TEZCAN hocanın ikilemeye yanlış anlam verdiğinden bahsetmek zorunda kalacaktım. İyi ki de yapmamışım.

Yazar, 2017'deki açıklamamı "*doğrudan*" zikretmediği gibi benim 2013b'de yazdığım açıklamamı da görmezlikten gelmiştir. Buna rağmen, yazar, 2013 ve 2017'deki açıklamalarım hakkında çelişki olduğunu iddia etmekte ve beni "*unutkanlıkla*" suçlamaktadır:

Daha da ilginç olanı Erdem Uçar'ın 2013'te yayımladığı Altun Yaruk'un onuncu kitabının yirmi yedinci bölümünü içeren makalesinde yuk sözü için aynen şu sözleri kullanmış olmasıdır: "yuk'un 'artık, kalıntı' anlamı daha önce Bang-Kaup 1930: Anm. B 56'da tespit edilmiştir" (AYUçar X-XXVII s. 50). İnsanın unutkan olduğunu söylemiştik. Erdem Uçar, 2013'te yuk sözü için "artık, kalıntı" anlamı verildiğini belirtmişken 2017'de bunu unutmuştur. (s. 487)

Yazdığım açıklamada şunu söylemişim: “yuk’un ‘artık, kalıntı’ anlamı daha önce Bang-Kaup 1930: Anm. B 56’da tespit edilmiştir.” (2013b: 50). Buradaki cümlelerin doğrusunda “tespit edilmiştir” değil, “**tespit edilmemiştir**” vardır. Bu ifadedeki “klavye hatasını” dergi yayımlanmak üzereyken fark etmiş, ama redaktöre bunu bildirdiğimde derginin baskıya gönderildiği söylenmiş, ben de hatayı düzeltme fırsatından mahrum kalmışım. Hatadan tabii ki ben sorumluyum. Ancak notun geneli okununca bu hatayı yapmayacağım kolaylıkla anlaşılacaktır.

Bang-Kaup-Gabain 1930: Anm. B 56’da *yıdı yokıya tegi* ‘bis zum Nichtvorhandensein ihres Geruch’ ve *yıdı yokı* da ‘mit Stumpf und Stiel’ olarak anlamlandırılmıştı. Kelimenin okunuşu ve verilen anlam benim verdiğim anlamla aynı değildir. AY’de verdiğim anlam konusunda yazarın söylediği gibi “büyük bir buluş” olduğu iddiasında da bulunmadım. Doğru olduğunu düşündüğüm anlamlandırmayı AY metninde Türkçe olarak ilk kez şahsımın ortaya koyduğunu ifade ettim. Yazarın, bunu doğrudan ifade etmesinin daha “etik” olabileceğini belirttim. Yazar, temel kaynakları tarayıp bu anlamlandırmaya kendisi ulaşmışsa, bunun hakkında bir açıklamayı kitabına neden koymamıştır? Cevabındaki açıklamaları ve notları kitabında da yazması gerekmez miydi? Ancak kendisinin böyle bir araştırmaya ihtiyacı yoktu, zira 2013 ve 2017’de ilgili ikileme hakkında tatmin edici iki açıklama zaten yazılmış ve Türkçeye nasıl aktarılması gerektiği de gösterilmişti. Yazardan tek talebim, çalışmamı kaynakçada göstermekle yetinmemesi, açıklamama doğrudan değinmesi şeklinde olmuştu. Yazar, bu talebimi başka yerlere çekmiş ve bu vesilesiyle şahsıma olan kıskançlık kaynaklı kin ve nefretini gösterme fırsatı elde etmiştir.

Aslında bu anlamlandırmanın ilk kez tarafımdan yapıldığını dolaylı olarak yazarın kendisi de itiraf etmektedir. Koyu harfli yerleri aşağıda ben vurguladım:

Evet belki Erdem Uçar’ın yıd yuk ikilemesi için verdiği, TT IV’teki, AYWilkens’teki, Wilkens 2016’daki, DLT’deki, Altun Yaruk’un Çincesindeki ve hatta Altun Yaruk’un Çincesinin Almanca tercümesindeki -araştırmacıyı bu ikilemenin anlamını bulmaya götüren- “bulaşık veya artık” tanımlamasının tamamen aynısı olmasa da “kaptaki bulaşık”, “kütük ve sap” vb. tanımlar herhalde yeterince açıklayıcıdır ve bunlar “bulaşık, artık” sözüyle aynı kavram alanında yer almaktadır. Dolayısıyla bu okuyuş ve anlamlandırma yeni değildir, Erdem Uçar bunun patentini (!) alabilecek durumda da değildir. Aksine bu yapı alana mal olmuş bir ikilemedir. Hatta bu ikilemeyi kendisinden önce izah edenleri okuyunca Erdem Uçar’ı kendisinin yaptığı gibi “az etik olmakla” suçlayabiliriz (!). (s. 488)

Yazar, “Dolayısıyla bu okuyuş ve anlamlandırma yeni değildir, Erdem Uçar bunun patentini (!) alabilecek durumda da değildir. Aksine bu yapı alana mal olmuş bir ikilemedir. Hatta bu ikilemeyi kendisinden önce izah edenleri okuyunca Erdem Uçar’ı kendisinin yaptığı gibi “az etik olmakla” suçlayabiliriz (!)” diyerek benim Türkçede yaptığım anlamlandırışın değerini aklınca düşürmeye çalışıyor. Yazar, patenti sadece şahsına ait olan “aynı kavram veya anlam alanı” teorisinin (!) yardımıyla, benim Türkçede “artık, kalıntı” anlamlandırışımın yeni olmadığını iddia etmektedir. Diğer anlamlandırmaların, benim anlamlandırmam ile aynı olmadığı itiraf edilip daha önce verilen anlamların da “aynı kavram alanına” ait olduğunun söylenmesi başlı başına bir tezattır. Ancak yazar bu tezaadın farkında bile değildir.

Alman Uyguristler, ibareyi ikileme olarak kabul etmemekte ve ibareyi “*Stumpf und Stiel*” anlamında düşünmektedir. Bu anlamlandırma deyimeldir ve yanlış olduğu söylenemez. Ancak, ikilemenin ‘Rest₂’ veya ‘Überbleibsel₂’ ile tercümesinin daha doğru ve açık olacağı kanaatindeyim. Yazarın, “*kavram alanı*” bilgisine aşağıda tekrar değineceğim için bu bahsi uzatmayacağım.

Dile getirdiğim “etik dışı” ikinci tespit ise şöyleydi:

Aynı şekilde, metindeki bag’ın ‘bölük’ anlamı ile Sanskritçe bhāga kaynaklı olduğu (s. 430a) görüşü de çalışmada kabul edilmiştir. Kelime hakkında bu öneri daha önce Uçar 2015’te teklif edilmiştir. Çalışmanın kaynakçasında Uçar 2015 mevcuttur, ancak bu benimsemenin açıklamada ‘doğrudan’ belirtilmesi daha ‘etik’ olurdu. Böylelikle, okuyucunun zihninde canlanması muhtemel ‘bu teklifin ilk kez bu çalışmada dile getirildiği’ şeklindeki yanlış anlamının da önüne geçilmiş olunabilirdi. (Uçar 2017b: 161)

Tespitime şöyle cevap verilmiştir:

Eserin Kaynaklar bölümünde çalışmasına yer verilmiş olmasını tatmin edici bulmuyor ve bunu okuyucuyu yanıltmak için hazırlanmış bir oyun olarak görüyor. Eğer böyle yapmak isteseydim herhalde Kaynaklar bölümünde yazısına hiç yer vermezdim. Konuyla ilgili ilk olarak şunu söylemek isterim: Maalesef dizin bölümleriyle ilgili olarak benim ve (kendisi dâhil) başka araştırmacıların böyle bir uygulaması yoktur. Böyle bir yöntem izlenmiş olsaydı herhalde her metin yayınının dizin bölümü dipnotlarla, kaynak göstermelerle dolu olurdu ve kendi çalışmasında da bu külfetli ve gereksiz yöntemin uygulanması gerekirdi. (s. 488)

Yazar, “etik dışı” tespitim hakkında doğrudan bir cevap vermemektedir. Laf cambazlığı ile konuyu değiştirmeye çalışmaktadır. Tespitimde her Eski Türkçe

kelime hakkında atıfta bulunulması gerektiğini söylemedim, bunu ima da etmedim. Ortalama zekâyâ sahip herhangi bir okuyucu, tespitimde ne kast ettiğimi zorlanmadan anlayabilecektir. Ama yazar benim beyan etmediğim tespitlerin üzerine savunmasını bina edebilmiştir. Şimdi şu sorunun cevaplanması gerekiyor: 2015'te *bag* hakkında yazdıklarım, daha önce başka bir kaynakta veya herhangi bir Eski Türkçe sözlükte bulunmakta mıdır? Herhangi bir Eski Türkçe sözlükte bulunmayan bir sözün anlamı konusunda ilk kez bir şey ortaya konduysa ve siz de onu benimsediyseniz, bunu çalışmanızda “*doğrudan*” belirtmek zorundasınız. Üstelik yazar, tespitimi kabul ettiğini dizinde kelimeyi tespitime dayanarak göstermesiyle de açıkça belli etmiştir. (2017: 430a) Yazar, bunu bilemediği veya bilmek işine gelmediği için *doğrudan* bir açıklama ile kaynağı zikretme gereği duymamıştır. Bunu sadece kaynakçada zikretmekle yetinmek en iyi tahminle atıf konusundaki bilgisizliğine işaret etmektedir.

Paragrafın sonundaki cümleler yine çelişki doludur:

İkinci olarak; bilimsel çalışmaların “bestseller” eserler olmadığı, genellikle alan uzmanlarına hitap ettiği ve bu alan uzmanlarının da söz konusu alanla ilgili çalışmaları takip ettiği bilinmektedir. Dolayısıyla Erdem Uçar'ın veya bir başkasının daha önce bir çalışmasında ortaya attığı fikirleri çalmaya niyetim ve dahası ihtiyacım yoktur. (s. 488)

Yazar, sahanın uzmanlarının meseleyi bildiği için bunu “*doğrudan*” belirtmesine gerek olmadığını ima etmektedir. Bu açıklama, yazarın atıf konusundaki bilgisizliğini gösteriyor. Ne yani, şimdi aynı sahada çalışan insanlar birbirlerinin eserlerini bildiği için birbirlerine atıfta bulunmayacak mıdır?

Benden iki sorunun cevabı talep edilmektedir:

Bu iddiayı ortaya atan kişinin önce şu soruları cevaplaması beklenir: 2012'de yayımladığım ve Tanrıça Sarasvati'ye ayrılan On Beşinci Bölümü (I. Kısım) de içeren Altun Yaruk Yedinci Kitap adlı eserime Altun Yaruk'un Sekizinci Kitabının başlangıç bölümünü oluşturan ve Tanrıça Sarasvati'yi anlatan On Beşinci Bölüm (II. Kısım) yayınında hiç yer vermemesi nasıl açıklanabilir? Yine Sekizinci Kitabın On Dokuzuncu Bölümünü içeren yazısında 156. satırda geçen kaz üyüri bitki adını açıklarken Altun Yaruk Yedinci Kitap'ta yer alan kaz üyüri sözü ile ilgili açıklamaya hiç değinmemesine ne demeli? (s. 488)

Yazar, kendisinin 2012'deki yayını Uçar 2017a'da neden zikretmediğini sormaktadır. Neşrettiğim bölümde kendisinin mevzu bahis olan yayını zikretmem için bir sebep var mıdır ve zikretseydim nasıl zikredecektim? Yazar, acaba kendi kitabında kendi eserini zikretmiş midir? Zikredilmesi gerekseydi, herhalde yazarın bizzat kendisi bunu zikredecekti, değil mi? Benim tespitlerime cevap verebilmek ve aynı hataları benim çalışmamda da olduğunu gösterebilmek için yazar epey gayret sarf etmiş, ama bir netice alamamıştır. Devamlı beni “*unutkanlıkla*” suçlayan yazar, mürekkebi daha kurumamış eserinde bile ne yazdığını hatırlamamaktadır.

Yazar, *kaz üyüri* hakkındaki açıklamamda kendisinin 2012'deki çalışmasına değinmeyişi eleştirmiştir. Şimdi, 2012'de *kaz üyüri* hakkında yazarın neler yazdığını bakalım. Öncelikle açıklamanın takriben bir satırlık bir nottan ibaret olduğunu hatırlatayım. Metindeki (476/11-12) *sirjavu kaz üyüri* aktarmada da aynı şekilde “*sirjavu kaz üyüri*” olarak gösterilmiş ve ibareye bir anlam verilmemiştir (2012: 182). Dizine bakmayan bir okuyucunun ibarenin anlamını neşirden öğrenmesi mümkün değildir. Açıklamalar kısmında da sadece şunlar yazılmıştır: “411-412 *sirjavu kaz üyüri* [435a07] 芥舍 *jiè zǐ*, 菩利殺跋 *sà lì shā bō* *Skr. sarşapa, Sinapis (hardal).*” (2012: 205). Yani yazarın yere göğe sığdıramadığı meşhur açıklaması gerçekten bu kadar! Açıklamada Çince karşılıklar verilmeye çalışılsa da hangisinin Çince karşılığının *sirjavu* veya *kaz üyüri* olduğu anlaşılıyor. Yazılanı anlamak için Çince metnin aslına bakmak gereklidir. Yazarın notu, ibareye herhangi bir açıklık getirmemiştir. Eserin, dizin kısmında da *sirjavu* “< *Skr. sarşapa beyaz hardal, Sinapis glauca* krş. *kaz üyüri*” (2012: 255a) ve *kaz üyüri* de “< *Skr. sarşapa beyaz hardal Sinapis glauca* // Çin. 芥 *jiè tzü* (G: 12, 317)” (2012: 237b) şeklinde gösterilmiştir. Burada *kaz üyüri*'nin Çince karşılığı eksik gösterilmiştir. Sanskritçe *sirjavu*'nun aslının *sarşapa* olduğuna gerekçesiz bir şekilde hükmedilmiş, kelimenin aslı için muhtemelen bir tahminde bulunulmuştur. Doğruluğu şüphelidir. Netice itibarıyla, yazar açıklamamda zikrettiğim kaynaklarda ifade edilen görüşlerden farklı bir şey ortaya koymamıştır. Bu nedenle, yazdığım notta gereksiz ve yanlış bilgilere yer vermek istemeyişimin oldukça isabetli olduğu anlaşılmaktadır.

Yazar düğmeyi baştan yanlış iliklediği için doğal olarak sorusunu da yanlış sormuştur. Asıl cevaplandırılması gereken soru şudur: *kaz üyüri* hakkında zikrettiğim kaynaklara yazar açıklamasında neden yer vermemiştir? Eğer yazar bunun hakkında benden önce bir izah (!) yazdığını söylüyorsa, bu soruma net olarak cevap vermek zorundadır. Kitabının kaynakçasında yer alan Maue-Sertkaya 1986'ya açıklamada neden atıfta bulunulmamıştır? Yazar, *kaz üyüri*'nin “*hardal*” anlamına nasıl ulaşmıştır? Zira *kaz üyüri* hakkında bahsedilen makalede bu konuda dikkate değer bir not mevcuttur. Kanaatimce yazar, Maue-Sertkaya 1986: 97'deki 28 numaralı ilaç hakkındaki açıklamaya ya dikkat etmemiş ya da her zamanki gibi doğrudan atıfta bulunmak işine gelmemiştir. Hâlbuki oradaki notu gerçekten okumuş olsaydı hem *sirijavu* hakkında önemli bir bilgiye ulaşacak hem de açıklaması daha “*etik*” olacaktı. Bununla beraber, yazar *kaz üyüri*'nin “*sinapis glauca*” şeklindeki Latince karşılığına nasıl ulaşmıştır? Yazar, Latince farmakoloji terimlerine vâkıf biri midir? Ayrıca, yazarın kitabında (2012) *kaz üyüri*'nin geçtiği kısımda toplam 32 adet Uygurca ilaç adı mevcuttur. Yazar, yayınladığı kitabında geçen 32 bitki adının kaç tanesinde Maue-Sertkaya 1986'ya doğrudan atıfta bulunmuştur? Maue-Sertkaya 1986, bu 32 ilacın ayrıntılı olarak incelendiği önemli bir çalışmadır.

Cevabî yazımın konusu, AY'nin VIII. kitabının neşri ve onun hakkında yazdığım eleştiri ve düzeltmelerdir. Yazarın yaptığı gibi konuyu başka eserlere çekme niyetinde değilim. Tartışılan konu belliyken, yazarın konuyu 2013'te çıkan neşrimle ilişkilendirmesi içine düştüğü acizlikle açıklanabilir. Yazar istiyorsa, kendisinin VII. kitap neşri üzerinde de konuyu yoğunlaştırabileceğimi bilmesini isterim. Okuma ve anlamlandırma hataları dışında, Almanca kaynakları doğrudan okumayıp daha önce Türkçede yazılanlardan yararlanarak nasıl da doğrudan okumuş gibi onlara atıfta bulunmasını da gündeme getirebilirim. Ancak şimdilik AY'nin VII. kitabının neşrini bir kenara bırakalım.

Dile getirdiğim üçüncü “*etik dışı*” tespit ise şuydu:

Bir örnek daha vererek bu konuyu kapatalım. 140-141. açıklamadaki (s. 397) yükünür m(e)n yeg yürekte (düz. yürügte) turmuşlarka için yanlış yazılan yürügte'ye bir paragraflık bir izah yapılmış ve izah “Bu durum AYUçar VIII-XV (s.136)'da da belirtilmiştir” ile tamamlanmıştır. Bu son cümlelerin neden verildiği anlaşılıyor, zira bu düzeltme daha önce izah edilmiştir. Üstelik açıklamada yeni bir şey de ortaya konmamıştır. Bunun yerine, 220-221. (s. 398)

veya 916-920. (s. 409) açıklamalardaki gibi bu düzeltme için de kısaca ‘Ayrıntılar için Uçar 2017a: 136’a bakınız’ denmesi ‘etik’ olarak daha yerinde bir davranış olabilirdi. (Uçar 2017ab: 161)

Buna şöyle cevap verilmiştir:

AYÇetin VIII 139’da yer alan St. Petersburg (Pb.) yazmasında yég yürek olarak yazılan ancak Çince metinden hareketle yég yürüg olarak düzeltilen bölümle ilgili olarak da Erdem Uçar yine “az etik” davranmakla suçluyor ve böyle bir açıklamaya gerek olmadığını vurguluyor. Hemen şunu belirtmeliyim ki eserin Ön Söz’ünde de yazdığım gibi, bu çalışmaya 2014 yılının ilk aylarında başladım. Zaman zaman üzerinde yoğunlaştığım çalışma boyunca herkesin yaptığı gibi, kimi zaman notlar aldım. Bu düzeltme önerisiyle ilgili olan açıklama da (AYÇetin VIII s. 399) eskiye dayanan bir açıklama notuna dayanmaktadır. Benden sonra Erdem Uçar aynı bölüm üzerine çalışmaya başlayıp da iki bölümü benden önce yayımladı diye buradaki açıklamalardan, düzeltmelerden vazgeçecek değildim herhalde. Kendisi de benim Altun Yaruk Sekizinci Kitap’ın tüm bölümlerini yayımlayacağını duyduğunda bu bölümleri yayımlamaktan vazgeçmiş değildir. Tabii alanın tek uzmanı (!) olarak her şeyi kendisi bilir ve her şeyi kendisi bulur. Başkası hiçbir iyiliğe layık değildir. Pb. yazmasında yég olarak yazılan ve Çince metinde [438a24] 敬禮住勝義 jing li zhu sheng yi “Tapınırım yerleşmiş en üstün kavrama.” olarak yer alan cümledeki 勝 sheng sözü Altun Yaruk’ta ve başka Uygurca metinlerde yég; 義 yi sözü de yürüg karşılığında kullanılmıştır. Bunlar Altun Yaruk’un birçok yayınında belirtilmiş gerçeklerdir. Nitekim 2012’de yayımladığım Altun Yaruk Yedinci Kitap’ta da Çince metindeki 義 yi sözünün Uygurca metinde yürüg olarak yer aldığı belirtilmiştir (s. 292). Dolayısıyla bu, bulunması imkânsız bir şey değildir. Bir alan uzmanının kolaylıkla çözebileceği bir konudur. Eserde bu düzeltme açıklanmış, Uçar’ın çalışmasında da bu düzeltmenin yer aldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla konu Erdem Uçar’ın sahipleneceği bir konu değildir. Burada az veya çok etik olmayan bir durum da söz konusu değildir. (s. 488)

Yazar, diğer yerlerde yaptığı gibi dikkati dağıtıp eleştirimi/düzeltememi kamufle etmeye çalışmaktadır. AY’nin VIII. kitabında “*yürekte (düz. yürügte)*” düzeltmesi ilk kez benim tarafından yapılmasına rağmen, yazar kitabında “*Bu durum AYUçar VIII-XV (s.136)’da da belirtilmiştir*” diyerek sanki bu düzeltmeyi ilk kez kendisinin yaptığını ima etmiştir. Ben de üslubunun ve yönteminin yanlış olduğunu dile getirmiştım. Yazar, yazdığının ya farkında değildir ya da böyle durumlarda nasıl atıfta bulunacağını bilmemektedir. Yazarın ilgili açıklamasında dikkate değer tek yer “*yürekte (düz. yürügte)*” düzeltmesidir. Bu da zaten daha önce yapılmıştır. Bu düzeltme dışında söylenenlerin bir değeri yoktur. Bunu zaten kendisi de söylemektedir: “*Bunlar Altun Yaruk’un birçok yayınında belirtilmiş gerçeklerdir. (...) Dolayısıyla bu, bulunması imkânsız bir şey değildir. Bir alan uzmanının kolaylıkla*

çözebileceği bir konudur.”. O hâlde, yazar daha önce düzelttiğim yazım yanlışları dışındaki diğer açıklamaları neden yazmıştır? Üstelik kitabının giriş kısmında “Uygurca metnin işlendiği birçok çalışmada bulunabilecek temel kavramların açıklanmasından kaçınılmış” (2017: 2) denmesine rağmen. Dolayısıyla, kendisinden önce yapılan bir düzeltmenin “Bu durum AYUçar VIII-XV (s.136)’da da belirtilmiştir” şeklinde zikredilmesi ancak acemilikle ya da şark kurnazlığıyla açıklanabilecek bir durumdur.

8. paragraftaki şu savunma gerçekten trajikomiktir:

Hemen şunu belirtmeliyim ki eserin Ön Söz’ünde de yazdığım gibi, bu çalışmaya 2014 yılının ilk aylarında başladım. Zaman zaman üzerinde yoğunlaştığım çalışma boyunca herkesin yaptığı gibi, kimi zaman notlar aldım. Bu düzeltme önerisiyle ilgili olan açıklama da (AYÇetin VIII s. 399) eskiye dayanan bir açıklama notuna dayanmaktadır. Benden sonra Erdem Uçar aynı bölüm üzerine çalışmaya başlayıp da iki bölümü benden önce yayımladı diye buradaki açıklamalardan, düzeltmelerden vazgeçecek değildim herhalde. Kendisi de benim Altun Yaruk Sekizinci Kitap’ın tüm bölümlerini yayımlayacağını duyduğunda bu bölümleri yayımlamaktan vazgeçmiş değildir. Tabii alanın tek uzmanı (!) olarak her şeyi kendisi bilir ve her şeyi kendisi bulur. Başkası hiçbir iyiliğe layık değildir. (s. 488)

Yazarın zihnini perdeleyen kin, öfke ve kıskançlık onun zaman mefhumunu kaybetmesine neden olmuştur. O hâlde, kendisine zaman konusunda bir hatırlatmada bulunayım. Benim çalışmam ve açıklamam yazarın kitabından önce bilim dünyasına çıktı. Yazar, açıklamamı okuduktan sonra kitabını baskıya verdi. Yazarın *yég yörüg* düzeltmesini benden önce yapıp (?) bu düzeltmeyi zihninde veya bilgisayarında tutmasının herhangi bir manası veya değeri yoktur, zira bu düzeltme akademik olarak dünyaya henüz teşrif etmemiştir. Yaptığınız bir tespit veya buluş, eğer bilim dünyasına arz edilmediyse, bu buluşun bir değeri bulunmamaktadır. Yazarın yayımlanmayan notunu “açıklama da (AYÇetin VIII s. 399) eskiye dayanan bir açıklama notuna dayanan” şeklinde tanımlaması benim ve okuyucunun aklıyla alay ettiğinin açık bir göstergesidir.

Yazar, “etik” konusunda sadece bana değil, başkasının eserine de benzer saygısızlığı yapmıştır. Orijinal yazmadaki ’SYNYN (529/10) kelimesi, neşirde *ičinin* şeklinde düzeltilmiştir (2017: 294). Bu düzeltmenin ilk kez Semih TEZCAN tarafından yapıldığını söyleyip yazarı uyarımdım (2017b: 157). Yazar, bu konuda herhangi bir cevap vermemiştir. Gerçekten de merhum TEZCAN hoca 44 sene önce

(1974: 73, dip. 1032) AY'deki bu yeri bildiğim kadarıyla ilk kez “büyük oranda” düzelten kişi olmuştur.

“Eleştirel tanıtımda” dile getirdiğim “etik dışı” başka bir husus, yazarın işine gelmediği için cevaplanmamıştır. Ben, ayrıca şunu da yazmıştım:

39. satırdaki (s. 226) *ésilmiş* çolmuş ifadesinin anlamlandırılması metin kısmında doğru yapılmış, ama okunuşu yanlış verilmiştir, çünkü buradaki fiil *isilmiş* olmalıdır. İşin ilginç yanı, eserin dizin bölümünde *ésilmiş* kelimesi *ésilmek* ‘azalmak, eksilmek’ maddesi altında gösterilmiştir (s. 445b). Uçar 2017a: 132’deki açıklamada belirtildiği üzere *isilmek* (< *isi-l-*) gövdesine bu yerin dışında başka bir metinde rastlanmamıştır. Cümlede açıkça fark edildiği gibi kelime ‘azalmak’ anlamında değil, ‘yanmak’ anlamındadır. (2017b: 155)

Yazar, orijinal metinde ’YSYLMYŞ (500/16) şeklinde yazılan kelimeyi metinde ve açıklamasında *ésilmiş* olarak okuyup “yanmak” olarak anlamlandırmış, ama dizinde kelimeyi *ésil-* “azalmak, eksilmek” maddesi altında kaydetmiştir (2017: 226, 396, 445b). Çalışmada bu tutarsızlığın ötesinde ciddi başka bir sorun daha vardır. Yazar, benim *isilmiş* için verdiğim “yanmak” anlamını hem metinde hem de açıklamasında kabul etmiştir. Ancak dikkatsizlik yapıp (?) kelimeyi dizinde *ésil-* ‘azalmak, eksilmek’ maddesi altında göstermiştir. O hâlde, yazarın şuna cevap vermesi gerekiyor: Eski Türkçe sözlüklerde veya metin neşirlerinde “yanmak” anlamına gelen *isil-* diye bir gövde şimdiye kadar tespit edilmiş midir? Uçar 2017a: 132’de “Eski Türkçe sözlüklerde görebildiğimiz kadarıyla *isi-* ‘yanmak’ fiilinin {- (X)l-} ekli gövdesi şimdiye değin kaydedilmediğini” yazmıştım. Yazar, ilk kez tarafımdan dile getirilen bir görüşü kabul ettiğine göre, açıklamasında bunu doğrudan belirtmesi gerekmez miydi? Bu durumun sadece tek bir izahı vardır, o da yazarın yöntem bilgisi eksikliği neticesinde “etik dışı” bir uygulamaya bulaşmış olmasıdır.

9. paragrafta, yazar kitabındaki “etik dışı” tespitlerime cevap verebildiğini zannederek beni “bilim etiğine” aykırı davranmakla itham etmekte ve beni “bir yazıyı aynı anda iki yayın organına göndermekle veya bir konuyu başkası çalışmasın diye ‘parselleyerek’ etik dışı bir davranmakla” (s. 489) suçlamaktadır. Şimdi şu soruyu cevaplamaya ve ithamını ispat etmeye yazarı davet ediyorum. Hangi yayını iki ayrı yayın organına göndermişim? Bu konuyu yazarla paylaşan kişiler herhalde kendisine yanlış veya eksik bilgi vermiş olmalıdır. Bilgi aldığı kimselerden bunu

tekrar sorgulamasını tavsiye ederim. Yazdığım makaleleri bir dergiye göndermişimdir. Ama bazen derginin ilgili hakemi benden kabulü imkânsız şeyler talep etmiş, benim de bu talepleri kabul etmediğim olmuştur. Ben de tartışmayı uzatmamak ve editörü zor durumda bırakmamak adına yazımı geri çekip başka dergide onu yayımlamışım. Yazar, iki yerde yayımlanan tek bir çalışmamı bulup gösterirse kendisine şükranlarımı sunacağım.

Yazarın “*bir konuyu başkası çalışmasını diye parselleme*” ithamını okuyunca gerçekten onun dünyadan haberi olmadığını fark ettim. Yazar, benim “*yayıma hazırlanıyor*” notlu makalelerimi eleştirmiş, “*academia*” adresinde daha önce paylaştığım “*taslakların*” (draft) izini dedektif hassasiyetiyle sürmüş, ama tabiri caizse çuvallamıştır. Hatta bunların resmini yazısına ekleyerek delil bile sunabildiğini zannedebilmiştir. Bu ithamını, artık kötü niyetine ve cahilliğine bağlıyorum.

Bir akademisyenin hazırlayacağı bir konuyu önceden haber vermesi “*etik dışılığa*” değil, aksine iyi niyetine ve şeffaflığına delalet eder. Çünkü bunu yaptığında çalışacağı konuyu gizlememiş ve herkesle paylaşmış olmaktadır. Konunun kendisinden önce çalışılma riskini de almıştır. Bu anlamda takdir edilmesi gereken bir durumdur. Ben de hazırlayacağım makaleleri “*academia*” platformunda “*draft*” olarak paylaşmış, meslektaşlarımın bilgisine sunmuşumdur. Yazarın, dedektifçiliği esnasında buldukları da bundan ibarettir. Üstelik yazarın VIII. kitabı neşredeceğini öğrenmeden önce “*academia*” platformunda bunları paylaşmıştım. Şu anda “*academia*” platformunda bana ait başka bir “*draft*” daha bulunmaktadır ve ileride de bulunmaya devam edecektir. Bunu yaparak kimsenin bir konuyu çalışmasını engellememiştir. Üstelik pek çok akademisyen benim yaptığım gibi hazırlayacağı çalışmaların taslaklarını “*academia*” platformunda meslektaşlarının bilgisine sunmaktadır. Hatta bunların bazıları hakkında “*academia*” platformunda fikirlerimi paylaşmışımdır. Yazar, dedektifçiliği esnasından bunlara da ulaşabildi mi acaba? Benim yaptığım gibi yapan bunca insan, çalıştıkları konuyu “*parselleyip kendisinden önceki olası yayınlara önlem çabası*” içine mi girmektedir? Bence yazar, bu meseleyi kendisine bakarak değerlendirmiş ve adeta “*Şecaat arz ederken merd-i Kıptî sirkatin söyler*” sözüne mazhar olmuştur. Kendisine e-posta yazdığımda bana “*VIII. kitabın neşrini baskıya verdiğini*” söylemiş, yayın yapmamı

aklıncı engellemeye çalışmıştır. Bunu öğrenince, morali bozulmasın diye çalışmalarımı kendisine bahsetmemiştim. Yani beni engellemeye çalışan aslında bizzat kendisidir. Üstelik ben iki çalışmamı da tamamlamış, sadece bir iki kaynağın bana ulaşmasını beklemekteydim. Yazarın, beni vazgeçirtmeye yönelik uyarısını ciddiye almadım. Daha önce tamamlanan makaleler Mayıs ve Temmuz ayında neşredildi. Netice itibarıyla “parsellemek” gibi bir kanaatin yazarın kafasından uydurduğu bir şey olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak, yazarın neşredebileceği kitabın taslağını neden “academia” platformunda daha önce paylaşmadığını öğrenmek istiyorum. Dedektifçiliği esnasında “academia” platformunda epey vakit harcadığına göre, akademik şeffaflık açısından orasının ideal bir yer olduğunu muhtemelen biliyor olmalıdır. “Etik” konusunda ahkâm kesmek ve çalışacağı konuyu sadece belli kişilerle paylaşıp zimmetlemek yerine, hazırlayacağı eseri herkesle şeffaf bir şekilde paylaşması daha doğru ve “etik” olmaz mıydı?

10. paragrafta, yazar eleştirilere/düzeltilmelere cevap vermemiş, beni “unutkanlıkla” itham etmiştir:

Ardından, kendi yaptığı metin yayınlarının ilk okuyanı ve yayıncısı kendisiymiş gibi, Altun Yaruk Sekizinci Kitabı oluşturan bölümlerin daha önce kaç kez yayımlandığından söz ederek eserin değerini düşürmek istiyor. Oysa unuttuğu bir şey var: Beş kez yayımlandığını söylediği On Beşinci Bölüm (II. Kısım) ile dört kez yayımlandığını söylediği On Dokuzuncu bölümü benim yayımdan hemen önce kendisi yayımladı. Dolayısıyla kendisi de daha önce dört ve üç kez yayımlanmış bir metni yayımlamıştır. (s. 489)

Yazar, galiba tanıtımda yazdıklarımı ya okumamış ya da çoğu zaman olduğu gibi anlayamamıştır. “Eleştirel tanıtımda”, AY’nin VIII. kitabının neşir tarihini kısaca şöyle özetlemiştin:

15. bölüm (R-M: 499/1-512/5): Muti’i 1990, Kaya 1994, Ayup-Sayit 2001, **Uçar 2017a**, Çetin 2017 (5 kez); 16. bölüm (R-M: 512/16-518/5): Kaya 1994, Finch1993, Yüsup-Qeyum 2001, Ayup-Sayit 2001, Çetin 2017 (5 kez); 17. bölüm (R-M: 512/5-527/10): Kaya 1994, Finch1993, Ayup-Sayit 2001, Çetin 2017 (4 kez); 18. bölüm (R-M: 527/11-538/1): Kaya 1994, Ayup-Sayit 2001, Çetin 2017 (3 kez); 19. bölüm (R-M: 538/2-546/6): Kaya 1994, Ayup-Sayit 2001, **Uçar 2017b**, Çetin 2017 (4 kez); 20. bölüm (R-M: 546/6-568/18): Kaya 1994, Tekin1987, Ayup-Sayit 2001, Çetin 2017 (4 kez). (Uçar 2017b: 152)

Yazarın daha iyi görebilmesini sağlamak için kendi yayının kaçınıcı kez olduğunu yukarıda koyu harflerle vurguladım. Eğer birden fazla yayımlandığını

ifade ederek neşrin değerini düşürmek isteseydim, herhalde kendi çalışmamı orada zikretmezdim ya da kendi neşirlerimi hazırlamazdım, değil mi? Buradaki bilgilendirmeyi genel okuyucu için yapmıştım.

Bu paragrafta, yazar yine kaçak güreşip gerçeklerle yüzleşmek istememektedir:

Altun Yaruk çalışmaları hakkında az çok bilgisi olan herkes çok iyi bilir ki Ceval Kaya'nın 1994'te yayımlanan ve Altun Yaruk'un Pb yazmasının Radloff-Malov matbu metnine dayanan çok önemli eserinin ardından B yazmalarının da kataloglanmasıyla bu çalışmalar yeni bir boyut kazanmış, asıl iş Berlin yazmalarının okunması ve Uygurca Altun Yaruk metninin diğer dillerdeki ve özellikle kaynak dil olan Çincedeki eş değer metinlerle karşılaştırılarak yayımlanması olmuştur. Dolayısıyla Erdem Uçar'ın daha önce yayımlandığını söylediği yayınların birçoğu bizim çalışmamızda yer alan Berlin yazmalarını ve özellikle de Çince kaynak metinle karşılaştırmayı içermez. (s. 489).

Yazar, Berlin parçalarını okuyarak AY araştırmalarında “*asıl işi*” yaptığını söylemektedir. “*Eleştirel tanıtımda*” kitabındaki hangi Berlin parçalarının daha önce okunduğunu künyeleri ile beraber göstermişim. Bu tezlerden haberdar olduktan sonra, “*etik*” bakımdan doğru bulmadığım için kendi AY neşirlerimde Berlin parçalarının neşirlerini çalışmalarıma dâhil etmediğimi de dipnotta ifade etmişim (Uçar 2017b: 152-153, dip. 2). Yazar, tespitlerimi görmezden gelmiş ve eleştirimi cevaplandırmak yerine bana hakaret etmekte çareyi bulmuştur. Üstelik yanlış bilgiyle de okuyucu kandırılmaktadır: “*Dolayısıyla Erdem Uçar'ın daha önce yayımlandığını söylediği yayınların birçoğu bizim çalışmamızda yer alan Berlin yazmalarını ve özellikle de Çince kaynak metinle karşılaştırmayı içermez.*” (s. 489). Zikrettiğim tezlerde, belki Çince metinle karşılaştırma bulunmaz, ama Berlin parçaları ile St. Petersburg nüshası (veya Radlov-Malov neşri) birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Hatta bazı tezlerin daha başarılı olduğu bile söylenebilir. Dolayısıyla, yazar yine konudan sapmış, hayalî argümanlarla ve daha da üzücüsü muhatabına hakaretlerle bir cevap verdiğini zannetmiştir.

Yazar, 11., 12. ve 13. paragraflarda benim 2013'te, yani 5 sene önce neşrettiğim kitaptaki hataları (!) zikrederek, kendi yaptığı hataları meşrulaştırma çabası içine girmiştir. Berlin yazmaları ile St. Petersburg yazması arasındaki farklar ve unutulmuş kısımlar meselesi, AY'nin metin sorunları açısından oldukça önemlidir. Bugüne kadar yazar iki kitabında da bu sorunu çözebilmiş değildir. Hatta

hiçbir Uyguristin bu sorunu “kesin” olarak çözüme kavuşturduğu söylenemez. Yazar, kendi hatalarına cevap olarak beni eleştirecek yer aramaya çalışmış ve bunda da başarılı olamamıştır. Bu konuda kendisine bir malzeme vererek yardımcı olayım o zaman. 2009’da tamamladığım doktora tezimi yayımlamayışımın ya da IX. kitap neşrinin ikinci baskısını çıkarmayışımın nedeni ne olabilir acaba? Bunun cevabı, şüphesiz AY’nin metin sorunlarıdır. Yazar, Berlin yazmalarında farklı olan kısımları dipnotta zikrederek karşılaştırma yaptığını zannetmekte, Uygurca metnin Çince aslındaki yerlerini yalan yanlış göstermekle Uygurca metinle Çince aslını mukayese ettiğini düşünmektedir. Bu mesele hiç de onun zannettiği kadar basit değildir. Yayımlayacağım doktora tezimde bu soruların bir kısmına cevap bulduğumu zannediyorum.

11. paragrafta yazarın büyük bir teolog olduğunu da öğrenmiş bulunmaktayım:

(...) “bir harf bile unutmanın çok büyük bir günah” olduğundan söz ediyor. Bu bilgiyi nerede okuduğunu bilmiyorum ama bildiğim kadarıyla semavi olsun olmasın bütün dinlerde unutmak başlanmış, insan unuttuğu şeylerden sorumlu tutulmamıştır. Zira unutulduğu biri tarafından ortaya çıkarılıncaya kadar ortada bir unutmanın olduğunu kimse bilmez. (s. 490)

Bilginin kaynağının Uygurca yazmalardaki ketebe kayıtları olduğunu söyleyebilirim. Yazar, ketebe kayıtlarını incelerse bu konuda bilmediği birçok şeyi öğrenebilecektir. Yazara bu konuda bir eser de tavsiye ederdim, ama kendisi Uyguristik sahasında yıllardır çalışan büyük bir otorite (!) olduğu için bu tavsiyem pek uygun olmayacaktır.

14. paragrafta, IX. kitap neşrimdeki yanlış (!) bir okuyuştan bahsedilmiştir. Orijinal yazmada TYTDYM şeklinde yazılan kelimenin yanlış olarak *tıddım* şeklinde okunduğu söylenip okunuş *tıddım* olarak değiştirilmiştir. (s. 491) Yazar, belli ki benim neşirde uyguladığım yöntemi anlayamamıştır. Hâlbuki biraz daha dikkatli olarak baksaydı, *tıddım* gibi “yanlış zannettiği” pek çok örneğe daha rastlayabilirdi. Mesela, QYTYQ YNK’ *kıdıqıña* (51), ‘WYTD’ *üdde* (527), vs. Daha önceki AY neşirlerimde Uygurca metnin harfçevrimini ve yazıçevrimini birlikte verdiğimi düşünerek, harfçevrim satırında kelimenin birebir yazılışının da gösteril-

mesi münasebetiyle kelimenin nihaî okuyuşunu yazıçevrimde sunmuştum. Dolayısıyla yazarın yanlış zannettiği okuyuşta bir hata yoktur, sadece yazıçevrimde benimsenen yöntem farklılığı sözkonusudur. Yani *tıddım* ve *tığdım* arasında bir fark bulunmaz, zira ikisi de aynı şekilde okunup seslendirilir. Nâşir, yazıçevrimi *tığdım* şeklinde göstererek kelimenin kökündeki /d/ ünsüzünün orijinal metinde *ta* ile yazıldığını ifade etmiş olur. Birçok AY neşrimde *tıddım* şeklindeki yazıçevrim yöntemini benimsemiştim, zira okuyucu yazıçevrimin hemen altında kelimenin *ta* ile yazıldığını görme imkânına sahipti. Önceki yazıçevrim yöntemimin yanlış olduğunu düşünmüyorum. Çünkü Uygurca kelimenin birebir harf karşılığı gösterildikten sonra sesbirimi ekstra işaretlerle yazıçevrimde göstermenin gereksiz bir teferruat olduğu kanaatindeydim. Ancak son zamanlarda bu tercihimden vazgeçtim. Yöntem tercihim hakkında yazarla her zaman tartışmaya açık olduğumu belirtmek isterim.

Kitabından bir örnek vererek yazarın konuyu daha iyi anlamasına yardımcı olayım. Uygurca orijinal metinde TWYK'DYP (U 752 v5) şeklinde yazılan kelime yanlış olarak *tükedip* (2017: 37) olarak okunmuştur. Aslında kelimedeki harfler de doğru olarak harfçevrime yansıtılmamıştır, zira orijinal metinde TWK'DYP değil, TWYK'DYP bulunmaktadır. Eğer yazar benim yöntemimle yazıçevrim yapsaydı *tüketip*, kendi yöntemiyle yapsaydı *tüketip* şeklinde kelimeyi göstermesi gerekirdi.

Yazar, 15. paragrafta eleştirilere/düzeltilmelere cevap vermek yerine gayr-ı ciddi argümanlarla kendini savunmaya çalışmakta ve gülünç duruma düşmektedir:

Erdem Uçar, kendine has üslubuyla alanın uzmanlarının oy birliğiyle karar verdiği sınavın sonucunda T.C. Üniversiteler Arası Kurul tarafından verilmiş “Doçent” unvanına bakmaksızın muhatabını birçok yerde “anlamamakla, bilmemekle” itham ediyor. Bu yaklaşıma karşı söyleyecek sözüüm olamaz. Bunun yorumunu okurlara ve Türkoloji tarihine bırakıyorum. Ancak şunu belirtmem gerekir. Eski Türkçe ile Tuvacanın tasvir fiillerini ele alan yüksek lisans tezi hazırlanmış ve Altun Yaruk'taki süreklilik ve tezlik bildiren tasvir fiilleri konusunda makale hazırlanmış biri olarak tasvir fiillerini iyi bilirim. Altun Yaruk Sekizinci Kitap'ta Dizin bölümündeki çıntan sözüyle ilgili yanlışlık Erdem Uçar'ın iddia ettiği gibi sözcüğü anlaşılmasıyla değil sözcüğün satır sonunda yer almasıyla ilgilidir. Erdem Uçar, Türkmen şair Annagılç Meteci'nin bütün şiirleriyle uğraşırken ben Eski Türkçe metinler okuyordum. Dolayısıyla ilk olarak Bilge Kağan Yazıtı'nda geçen çıntan sözcüğü tarafımdan

anlaşılmiş hatta 2012’de Altun Yaruk Yedinci Kitap’ta konuyla ilgili bir açıklama da yazılmıştır (s. 204). Oraya bakmasını tavsiye ederim. (s. 491)

Yazarın ilk argümanı gerçekten ilgi çekicidir. Yazar, kitabındaki hatalar ve eksiklikler için “T.C. Üniversiteler Arası Kurul tarafından verilmiş Doçent unvanına” sığınmaktadır. Onun mantığına göre, “doçent” unvanına sahip olmak, hatalardan kolayca sıyrılabileniz bir bahanedir. Bu mantıkla bakıldığında, “doçent” veya daha yüksek unvanlı herkes “yanlış anlama ve hata yapma” lüksüne sahip olabilir. Yazar, *pâye-i rifat*’ın sadece *ilm kesbiyle* olduğunu “unutmuş” herhalde. “*Türkoloji tarihinde*” bu yazdığı komik cevapla kendisinin hatırlanacağını üzümlere belirtmek istiyorum. Buradaki gülünç savunma bana merhum Orhan Şaik GÖKYAY’ı hatırlattı. GÖKYAY, adı geçen unvana sahip değildi, ama o unvana sahip kişileri eleştirdiğinde hiçbiri böyle aciz ve ciddiyetsiz bir savunmayla cevap vermemişti.

Tasvirî fiiller konusunda yazarın hatasını şöyle düzeltmiştim:

23-24. satırdaki (s. 225) yarlıkayurlar’ın anlamlandırılması doğru değildir. Fiil şu cümlede geçmektedir: *tolp yüüzlüg tilgenlerin bütürü örte yarlıkayurlar (ve bunun sonucunda) yüzlerinin yuvarlaklığını tamamen kaplayarak buyururlar*. Türkiye Türkçesindeki aktarmada da fark edileceği üzere ‘buyurma’ eyleminin ‘yüzlerinin yuvarlaklığını tamamen kaplayarak’ gerçekleştirilmesinin pek de mantıklı olmadığı ilk okuyuşta fark edilebiliyor. Bu cümlelerin fâili Buddhalardır ve Buddhalar cümlede ‘buyurma’ eylemini değil, ‘örtme, kaplama’ eylemini gerçekleştirmektedir. Eğer, bu kısımda Nobel 1958’e bakılmış olsaydı, cümle doğru anlaşılabilirdi. Krş. ‘(damit) ihr Angesicht bedecken’ (1958: 260). Çalışmada, yarlıkamak fiili asıl anlamıyla düşünülmüştür, ama yarlıkamak, Uygurcada burada olduğu gibi hareketin hiyerarşik derecesini gösteren tasvirî fiil olarak da kullanılmaktadır (Erdal, 2004: 247, 528). Bu cümlede örtmek eylemini Buddhalar gerçekleştirdiği için Uygur mütercim(ler) hiyerarşiyi belirtmek gayesiyle örte’den sonra yarlıkamak’ı bilinçli bir şekilde ilâve etmiştir. Zaten Çince metinde yarlıkamak’ın karşılığı yoktur. Krş. Taishō 665 16 438 a2. Benzer şekilde 12-13 numaralı açıklamada (s. 295) fiilin bu özelliği fark edilmediği için yarlıkamak’ın Çince metindeki karşılığı da yanlış tespit edilmiştir. Açıklamadaki Çince cümlelerin anlamı için krş. Nobel 1958: 260. Metinde, yarlıkamak’ın yanlış anlamlandırıldığı diğer yerlerden bazıları için bk. 22, 26, 34, 42, vs. Ayrıca, metindeki yarlıkamak’ın bu özelliğine Uçar 2017a: 130-131’de daha önce değinilmiştir.

49-51. satırdaki (s. 227) tegineyin’in anlamlandırılması doğru değildir. Fiil şu cümlede geçmektedir: *m(e)n yme sukançig tatıglıg tıajurmak edremke tükellig bolu tegineyin (ben (de) tatlı hitabet kabiliyetine nail olmaya erişeyim)*. Uygurcada teginmek, yardımcı fiil olarak yukarıda bahsettiğimiz yarlıkamak gibi konuşanın statüsünü göstermektedir (Erdal, 2004: 247). Bu cümlede, konuşan kişi Buddhalara hitap ettiği ve daha alt hiyerarşiyeye men-

sup olduğu için cümledeki hareket ifadesi teginmek ile beraber kullanılmıştır, yani cümledeki temel anlam tükellig bolmak üzerindedir. Fiilin anlaşılmadığı diğer bir örnek de şudur: m(e)n sözleyü teginür m(e)n “Ben (...) söylemeyi başarıyorum” (156-157 [s. 237]). Aynı şekilde, 754. satırda da teginmek ‘başarmak’ ile aktarılmıştır. Uygurcada teginmek fiilinin böyle bir anlamına rastlanmaz. 156-157. satırdaki teginmek, yukarıda bahsettiğimiz işlevdedir. Neşirde, teginmek’in yanlış anlamlandırıldığı diğer yerlerden bazıları için bk. 352, 362. satırlar, vs. Ayrıca metindeki teginmek’in bu özelliğine Uçar 2017a: 132’de daha önce değinilmiştir. (Uçar 2017b: 154-155)

Yazar, *yarlıka-*’nın veya *tegin-*’in anlamlandırılması konusunda haklıysa ve anlamlandırmasına güveniyorsa, onun gerekçeli bir açıklamayla bunlara cevap vermesi beklenirdi. Yazar ise cevap olarak sadece şunları söylemiştir:

Ancak şunu belirtmem gerekir. Eski Türkçe ile Tuvacanın tasvir fiillerini ele alan yüksek lisans tezi hazırlanmış ve Altun Yaruk’taki süreklilik ve tezlik bildiren tasvir fiilleri konusunda makale hazırlanmış biri olarak tasvir fiillerini iyi bilirim.

Yazarın cevabı gerçekten böyle. Yazar, hatasını kabul etmemekte, bildiğini iddia etmekte, hatta bu konuda bir yüksek lisans tezi hazırlayıp makale yazabildiğini söyleyebilmektedir. Yazarın, anlamadığını kabul etmeyişine mi üzölmeli, yoksa bu durumdayken bir de makale hazırlayıp yüksek lisans tezi yönetmesine mi dertlenmeli, karar veremedim açıkçası. Aslında yazarın bu cevabı Cenk KORAY’ın anlattığı meşhur bir fıkrayı hatırlattı bana: “*Papağan fırına gitmiş ve bana bir ekmek verir misin, demiş. Fırıncı da ekmek yok fırınkala versem olur mu, diye cevap verince, papağan da olur tabii, ben de zaten bisikletle geldim, demiş*”.

Yazar, *çintan* sözünü anlayabildiğini, “*yanlışığın*” kelimenin satır sonunda olmasından kaynaklandığını, hatta 2012’deki neşrinde bu kelime hakkında bir açıklama yazdığını ifade etmektedir. Burada yeni bir şey öğrendim (!) Eğer kelime satır sonundaysa, o kelime yanlış anlaşılabilirmiş. Yazarın 2012’de yazdığı açıklamaya (s. 204 değil, s. 203 olacak!) baktım ve açıklamanın başkası tarafından yazılan bir makalenin özeti olduğunu gördüm. Ancak yazarın yanlışığı anlayabilmesi (?) gerçekten takdire değer.

Yazarın son kısımda söylediğı “*Erdem Uçar, Türkmen şair Annagilç Meteci’nin bütün şiirleriyle uğraşırken ben Eski Türkçe metinler okuyordum.*” lafı oldukça iddialı geldi bana. Ergen bir genç edasıyla sarf edilen bu öfke dolu sözlere, yazar Eski Türkçedeki soru kelimelerini listelerken ben de *Altun Yaruk* ile uğraşıyordum

diye cevap vermek isterim. Yazar, burada başka bir şeyi daha itiraf etmiştir. 2003'ten beri, yani 15 senedir Eski Türkçe ile meşgul olduğunu söylemektedir. Bu zaman zarfında kendisinin neler yaptığını ve Eski Türk filolojisi sahasına neleri kazandırdığını bizle paylaşırsa memnun oluruz. Bu kadar iddialı konuştuğuna göre, yazarın bunu ispat etmesi artık kendisine farz olmuştur. Kendisindeki “engin tevazunun” ona bu konuda yardımcı olabileceğini düşünüyorum.

16. paragrafta okuyucu yine aldatılmaya çalışılmaktadır. Bu cevap sayesinde yazarın kişiliği ve akademik altyapısı hakkında birçok şey öğrenmek mümkündür:

Erdem Uçar, birçok okuma ve anlamlandırma için “tanıtma”sında, eksik veya yanlış anlam verildiği algısı oluşturmak amacıyla, on dört kez Röhrborn 2017’ye bakılmasını tavsiye etse de çalışmamız yayımlandığında bu eser yayımlanmamış olduğundan eserden faydalanamadık. Kendisi de bu nedenle şu ana kadar yayımladığı Altun Yaruk çalışmalarında bu eserden yararlanamamıştır. (s. 491)

“Birçok okuma ve anlamlandırma için “tanıtma”sında, eksik veya yanlış anlam verildiği algısı oluşturmak amacıyla” denilerek niyet okunmakta, ama eleştirilere/düzeltilmelere cevap vermekten kaçınılmaktadır. Eğer bir cevap varsa, eleştirileri yöneltene muhatap ile bunlar paylaşılır, varsa iddia edilen negatif bir algı da böylelikle bertaraf edilebilir, ama yazar meseleyi kestirip atmış ve herhangi bir cevap vermemiştir.

Yazar, “on dört kez Röhrborn 2017’ye bakılmasını tavsiye etse de çalışmamız yayımlandığında bu eser yayımlanmamış olduğundan eserden faydalanamadık.” diyerek bir savunma yapmakta ve şark kurnazlığı ile işin içinden sıyrılabileceğini sanmaktadır. Acaba yazar doğru mu söylemektedir? “Eleştirel tanıtımamda” yazarın temel kaynakları kullanma konusundaki zayıflığını pek çok örnekle göstermiştim. Bu konudaki eleştirilerimi dikkate almamış anlaşılabilir. Röhrborn 2017, *Uigurisches Wörterbuch*’un isimler kısmının ikinci cildir ve “aš-äzük” arasındaki maddeleri kapsamaktadır. Bu anlamda, sözlüğün 1977-1998 yılları arasında çıkan fasiküllerine Röhrborn 2017’de çok fazla bir ilave yapılmamıştır. Yazarın şimdi bu on dört yerin kaç tanesinin *Uigurisches Wörterbuch*’un 1977-1998’deki fasiküllerinde olduğunu tekrar hesaplaması gerekmektedir. Bu hesaplama göre, Röhrborn 2017’nin yazarda olup olmaması meselesini tekrar değerlendirebiliriz.

Yazar, “Ayrıca Uçar’ın bahsettiği sözlerin anlamı Röhrborn 2017’de verilenlerden çok da farklı değildir.” diyerek verdiği anlamların *Uigurisches Wörterbuch*’takilerden farklı olmadığını beyan etmektedir. Acaba yazarın beyanı doğru mudur? Bunu birkaç örnekle sorgulayabiliriz. AY 528/12’de ”S’N şeklinde yazılan kelime *asan* şeklinde okunup “*mukim olduğu yere*” şeklinde aktarılmış, dizinde de “*asan* [1] *Skr. asana ikamet yeri*” olarak gösterilmiştir (2017: 292, 427a). Kelimenin okunuşu ve anlamı için Röhrborn 2017’ye bakılmasını tavsiye etmiştim (Uçar 2017b: 157). Sözlükte kelime *azan* (< Toharca A/B *āsām/asām* < Sanskritçe *āsana*-) olarak gösterilmiş ve ‘(vaaz vermek için) oturacak yer, taht’ ile anlamlandırılmıştır (Röhrborn 2017: 106-107). Yazar, çalışması esnasında bu sözlüğün elinde bulunmadığını söylemektedir. Ancak sözlüğün 1977-1998 yılları arasında çıkan fasiküllerinde de kelime aynı şekilde gösterilmiştir (320a). Dolayısıyla yazarın elinde bir bahane kalmamaktadır. Yazar, bu hatayı neden yapmış olabilir? Kanaatimce, yazar *asan* okunuşunda daha önceki *Altun Yaruk* neşrinin etkisinde kalmıştır (Kaya 1994: 286). Kitap hazırlanırken bu kelime için *Uigurisches Wörterbuch*’a bir kere bile başvurulmamıştır. Kelimenin aslının dizinde gösterilişine bakıldığında bu açıkça anlaşılmaktadır. Üstelik Röhrborn 2017’ye daha sonra da bakılmamıştır.

Aynı şekilde, *t(e)rs asıg* sözcüğü (AY 535/1) ibaresi yanlış okunup anlamlandırılmıştır. Buna “*eleştirel tanıtımında*” değinmiştim (Uçar 2017b: 157). Yazar, düzeltmelerimi toptan reddettiği için bunu da kabul etmemektedir. Bu ibaredeki *asıg* sözünün okunuşu yanlıştır, doğrusu *azag* olmalıdır. İbarenin anlamlandırması da doğru değildir. Yazar, *t(e)rs asıg* sözcüğü ibaresini “*faydasız söz söyleyen*” (2017: 307) olarak anlamlandırmıştır. Hâlbuki ibare, Röhrborn 2017’de *t(e)rs azag* sözcüğü şeklinde okunmuş ve ‘*hätetische₂ Philosophen*’ olarak anlamlandırılmıştır. Hatta yazarın kitabının kaynakçasında yer alan *Uigurisches Wörterbuch*’un 1977-1998’deki fasiküllerinde de aynı okunuş ve anlamlandırma mevcuttur (319b). Yazarın yanlış okumasının nedeni önceki *Altun Yaruk* neşrinin etkisi altında kalmasıdır, zira orada da okuyuş *asıg* şeklindedir (Kaya 1994: 288). Meselenin daha vahim yanı ise, *Uigurisches Wörterbuch*’taki anlamın ve okunuşun neşirdekiyle aynı olduğunda hâlâ ısrar edilmesidir. İkisi arasındaki farkı yazarın takdirine değil, okuyucunun takdirine bırakıyorum. Çünkü yazar şimdi meşhur “*kavram alanı*” teorisiyle (!) kendi anlamlandırmasının sözlüktekiyle aynı olduğunu söyleyebilecektir.

Orijinal metindeki "SW (536/14), *ažu* şeklinde okunmuş ve kelimeye "de" (?) anlamı verilmeye çalışılmıştır (2017: 311). Yazarın yanlış okumasının nedeni önceki *Altun Yaruk* neşrinin etkisi altında kalmasıdır (Kaya 1994: 289). Kelimenin okunuşu ve anlamı için "*eleştirel tanıtımda*" *Uigurisches Wörterbuch*'a bakılmasını tavsiye etmiştim (Uçar 2017b: 158), zira orijinal yazmada kelimenin yanlış yazıldığı ve doğrusunun *aşnu* 'önce' olması gerektiği orada gösterilmiştir (Röhrborn 2017: 10). Yazarın düşüncesine göre, *ažu* ve *aşnu* arasında "*çok da fark*" bulunmaz (!). Eski Türkçe sahasında uzun yıllardır çalıştığını iddia eden yazar, *ažu* ve *aşnu* arasında bir fark görmemektedir. Yazar, "*eleştirel tanıtımdan*" sonra Röhrborn 2017'ye yine bakmamıştır.

Yukarıdaki yanlış okumaların önceki *Altun Yaruk* neşri ile birebir aynı olması oldukça düşündürücüdür. Bu ortaklık, yazarın Uygurca metni orijinalinden değil de Ceval KAYA'nın neşri üzerinden okuduğu şüphesini akla getirmektedir.

Yazar, kendi anlamlandırma tercihlerinde ya da hatasını anlamamakta ısrar ettiği durumlarda, anlamların aynı kavram ailesine ait olduğunu büyük bir dilbilimci tavrıyla iddia etmekte ve tercihlerinin doğru olabileceğine inanmamızı istemektedir:

Buna bir örnek olarak 176. Satırdaki yavalturdaçı bolayın cümlesini verebiliriz. Buradaki yavaltur- fiili Dizin'de "sakinleştirmek" olarak tanımlanmıştır. AYUçar V s. 588'de de fiil benzer şekilde "dindirmek" olarak tanımlanmıştı. Metnimizdeki antag osuglug sav sözüj .. küçi küsüni ugrınta .. alku tınl(ı)glar oğlanın .. yavalturtaçı bolayın bölümü bağlam gereği "Aynı onlar gibi, söz gücünün, fırsatını değerlendirerek bütün canlıları etkileyici(lerden) olayım." şeklinde çevrilmiştir. Çünkü metinden de anlaşılacağı gibi söz gücüyle insanları etkilemek ve bunun sonucunda dinginleştirmek söz konusudur. Üstelik Uçar'ın "tanıtma"sında değindiği Erdal'ın fiili "to subdue, make docile, tame" (Erdal, 1991: 814) (= bas-kılamak, itaat altına almak, uysallaştırmak, sakınleştirmek) olarak verdiği ve kendisinin söz ettiği "itaat altına almak" şeklindeki tanım ile bizim metin bağlamında verdiğimiz "etkilemek", aynı anlam alanına ait sözlere. Bunun için Türkçe Sözlük'teki etkilemek maddesine bakmak yeterlidir: "2. Karşısındaki kişiyi kendi duygu ve istekleri doğrultusuna yönleltmek" (2012: 830). (s. 491)

Yazar, Türkçede "*itaat altına almak*" ile "*etkilemek*" tanımlarının "*aynı anlam alanına ait sözlere*" olduğunu düşünmektedir. Bunun için de *etkilemek* fiilinin *Türkçe Sözlük*'teki ikinci anlamına bakmanın yeterli olabileceğini söylüyor: "2. Karşısın-

daki kişiyi kendi duygu ve istekleri doğrultusuna yöneltmek”. Yazarın, anlambilim sahasına kazandırdığı bu yeni görüş (!) sayesinde, tarihî metin neşriyle uğraşan filologlar orijinal metindeki kelimeleri anlamlandırırken aynı kavram veya anlam alanına sahip kelimeleri kullanabilme imkânına kavuşmuş bulunmaktadır. Mesela, metinde *elma* kelimesi geçiyorsa meyve olması itibariyle kelimeyi ‘armut’ ya da ‘şeftali’ olarak anlamlandırmamız mümkün olabilir. Zira bunlar yazarın semantik sahasına kazandırdığı yeni teoriye (!) göre, aynı anlam veya kavram alanındaki kelimelerdir.

Yazarın teklif ettiği “*etkilemek*” anlamı, cümlenin anlamını ve bağlamını bulanıklaştırmaktadır. Çince ve Uygurca metinde tanrıça Sarasvatî, varlıkları kontrol altına alıp onların inançlarını “*etkilemek*” değil, “*değiştirmek*” istemektedir. “*Eleştirel tanıtımda*”, Çince metni Almanca’ya tercüme eden NOBEL’in Çince karakterleri “*bekehren*” ile tercüme ettiğini belirtmiş ve metnin bağlamına bakıldığında bu anlamın doğru olabileceğini ifade etmiştim. Yazarın iddia ettiği “*etkilemek*” anlamı hem Uygurca hem de Çince metindeki bağlamı açıklamaktan uzaktır. Üstelik “*normal*” bir okuyucu *etkilemek* fiilinin anlamı için *Türkçe Sözlük*’teki ikinci anlamı değil, birinci anlamı zihninde canlandıracaktır. Dolayısıyla yazarın “*Kimi zaman tarihî bir metnin günümüz Türkçesine aktarılmasında da sözcüğün bire bir anlamından ziyade serbest çeviri okuru daha iyi yönlendirebilmektedir.*” tespitinin bir anlamı kalmamaktadır. O hâlde, yazar, fiile bu anlamı epey zorlayarak neden vermiş olabilir? Bunun cevabı aslında çok basittir. Yazar kendisinden önce yapılan bir anlamlandırmadan farklı bir şey ortaya koymaya çalışmış, bunu yaparken de tabiri caizse saçmalamıştır.

Dile getirdiğim *t(e)ñri t(e)ñrisi burhan küçi üze* ifadesinin aktarımı hakkındaki düzeltmeye şöyle cevap verilmiştir:

Benzer şekilde 266, 267. satırdaki burhan küçi üze ibaresinde geçen üze sözcüğü Dizin’de “ile, hakkında, dolayısıyla” şeklinde tanımlanmışken metinde bağlam gereği “Buda’nın gücüne dayanıp” (bir başka deyişle “Buda’nın gücü sayesinde”) olarak Türkçeye aktarılmıştır. Burada bir yanlışlık değil bir tercih söz konusudur ve yazar bu tercihi yaparken Erdem Uçar’a sorması gerektiğini (!) unutmuştur. (s. 491)

Eleştirim aktarma noktasındayken, yazar konuyu yine saptırmış ve meseleyi aktarma ve dizin arasındaki anlam farklılığına getirebilmiştir. Ben *küçi üze*

ifadesinin “*gücüne dayanıp*” ile değil “*gücü ile*” aktarılmasının daha doğru olacağını söylemiştim. Yazar, yine kendisinden önce yapılan bir aktarmayı tekrarlamak için metni epey zorlamıştır. Madem, “*burada bir yanlışlık değil bir tercih söz konusu*” ise, yazar, VII. kitap neşrinde *küçi üze*’yi neden ‘gücüyle’ (2012: 182) ile aktarmış olabilir acaba?

Dile getirdiğim *üdüün üdüün egsümez*’in aktarımının düzeltilmesine ise şöyle cevap verilmiştir:

419-421. satırlardaki *üdüün üdüün egsümez* cümlesi Türkçeye “zamana yenik düşmez.” olarak çevrilmiştir. Büyük üstat (!) bu çevirinin yanlış olduğunu düşünmekte, cümlenin “zaman içinde azalmaz” olarak değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Tabii bu iki çeviri birbirinden çok farklıdır ve benimki her zaman olduğu gibi yanlıştır (!) (s. 491).

Metindeki *üdüün üdüün egsümez* ifadesi, şu cümlenin içerisinde geçmektedir: *k(e)rgeklemiş tonı aşı üdüün üdüün egsümez* (516/22-517/1). Yazar, buradaki *üdüün üdüün egsümez* ifadesinin “*zamana yenik düşmez*” anlamında olduğunu söyleyip benim “*zaman içinde azalmaz*” şeklindeki teklifimle aklınca alay etmiş, ama eleştirimi anlayamadığını da açıkça göstermiştir. İlgili cümle, belirli bir ritüelin neticesinde insanların elde edeceği kazançlardan bahsedildiği bağlamda geçiyor. Ritüelin akabinde, insanlar günlük hayatında gerekli olan yiyeceklerin ve giysilerin “*azalmasından*” kurtulacaktır. Yazarın “*zamana yenik düşmek*” teklifi bağlamdaki anlamı karşılamaz, zira insanlar yiyecek ve giysilerinin “*zamana yenik düşme*” kaygısını değil, azalıp eksilme kaygısını taşımaktadır. Yazar, cevabında epey iddialı olduğuna göre, *zamana yenik düşmek* deyiminin ‘azalmak, eksilmek’ anlamında olduğundan zerre şüphe duymamaktadır. Ne diyeyim, “*TC. Üniversiteler Arası Kurul’dan*” paye edinebilmiş birine de *zamana yenik düşmek* deyiminin anlamını öğretecek değilim ya? Ayrıca, yazar *egsü-* için Röhrborn 2010: 132’ye baksaydı bile doğru anlama ulaşabilecekti. Yazarın kendi ifadesiyle söylersek, *egsü-*nün anlamı “*biraz meraklı olan ve alanla ilgili en temel kaynakları kullanmayı bilen bir yüksek lisans öğrencisi tarafından da bulunabilecek*” bir şeydir.

Yazar, tavan yapan egosuyla 16. paragrafın sonunda okuyucuyu kandırmaya devam etmektedir: “*Uçar’ın “tanıtma”sında bunun gibi yalnızca sayfaları doldurmak amaçlı bir sürü anlamlandırma “önerisi” vardır. Bunlara cevap verme gereği bile*

duymuyorum.”. Yazımda kitabın her sayfasındaki birkaç yanlışı göstermeye çalışmıştım. Eleştirilerimi dile getirirken doğru okuma ve anlamlandırmalar için Röhrborn 2017 dışında, CLAUSON’un sözlüğünü, ERDAL’ın eserini ve RÖHRBORN’un 2010 ve 2015’te çıkan sözlük ciltlerini de zikretmişim. Hatta başka Uyguristlerin çalışmalarını da göstermişim. Yazar, Röhrborn 2017’yi kullanamadım deyip bir bahane bulabilmiştir. Hadi yazarın elinde Röhrborn 2017 olmadığını kabul edelim, ama ya zikrettiğim sözlüğün eski baskılarını ve diğer temel kaynakları görmezlikten gelmesi nasıl açıklanabilir? Beni devamlı mağrurlukla itham eden yazar, kitabı hakkındaki eleştirilere/düzeltilmelere “*engin tevazusu*” ile (!) “*cevap verme gereğini bile duymamaktadır*”. Aslında verecek bir cevabı olmadığı için konuyu geçiştirmeye çalışmıştır.

17. paragrafta, IX. kitap neşrimdeki *arığ*’ın “*tertemiz*” şeklindeki anlamlandırışımın düzeltildiği zannedilmektedir. Yazarın okuduğunu anlamada sorunu olduğunu gösteren başka bir örnekle daha karşı karşıyayız. Yazar, kendi anlamlandırma hatasını benim kitabımda da bulmaya çalışmış, ama bir neticeye ulaşmamıştır. Neşrimde *arığ*’ı yazarın kitabındaki gibi “*temiz*” ile değil, “*tertemiz*” ile anlamlandırmıştım. Ana dili Türkçe olan biri için *temiz* ile *tertemiz* arasındaki fark kolaylıkla anlaşılabilir bir şeydir. Ama ben yine de *tertemiz*’in sözlükteki “*ilk*” anlamına bakmasını yazara tavsiye ediyorum.

18. paragrafta, şaşırtıcı bir şekilde akademik bir dille ve asılsız ithamlara başvurulmadan eleştirim/düzeltilmem cevaplanmıştır. “*Eleştirel tanıtımda*” şunu dile getirmiştım:

kılığ ve kılık (s. 455a) iki ayrı maddede gösterilmiştir, ancak ikisi de aynı kelimedir. Eski Türkçe kılık için bk. Erdal 1991: 237. (2017b: 162)

Düzeltilmeye şöyle cevap verilmiştir:

Erdem Uçar, bu iki sözcüğün aynı olduğunu iddia etmekte, bu iddiasını da Erdal’ın kılık sözüyle ilgili açıklamasına atıf yaparak desteklemekte kılığ diye bir sözcüğün olmadığını, bu sözcüğün kılık olması gerektiğini ima etmektedir. Hâlbuki bilindiği gibi, Eski Türkçede -(X)g ve -(X)k şeklinde ekler mevcuttur ve bu iki ekin işlevi farklıdır. Burada da kılığ sözcüğü “kılma, kılış, yapma”; kılık ise “yaradılış” anlamındadır ve iki farklı sözcük söz konusudur. Nitekim DLT’deki tanık da bu görüşü destekler. DLT’de Arapça karşılığı ‘amel (=iş, fiil)’ olan kılığ (anı) iş kılığ belgüğü “Onun işi meydandadır 286) (CTD 1982: 335; Ercilasun – Akko-

yunlu 2015: 245) ile Arapça karşılığı sıra, isra ve huluk (= yaratılış) olarak verilen kılık sözcükleri ayrı maddeler olarak ele alınmıştır (CTD 1982: 243; Ercilasun – Akkoyunlu 2015: 165). (s. 492)

Eski Türkçenin kelime yapımı konusunda alanının yegâne eseri olduğu için OTWF'ye atıfta bulunarak *kılık* ve *kılığ* kelimelerinin aynı olduğunu ifade etmiştim. OTWF dışında, Eski Türkçenin temel kaynaklarından Doerfer 1967 (1517 [s. 501]), Nadalyayev et alii 1969 (443b-444a) ve Clauson 1972 (620b) gibi eserlerde de *kılık* ve *kılığ* iki ayrı kelime olarak kabul edilmemiştir. Aynı durum *Altun Yaruk* neşri için de geçerlidir (Kaya 1994: 540a). Kaşgarî'nin tek bir yerdeki kaydına dayanılarak, *kılık* ve *kılığ* diye iki ayrı kelimenin Eski Türkçede bulunduğu yazar tarafından iddia edilmektedir.

Yazar, “Nitekim DLT'deki tanık da bu görüşü destekler. DLT'de (...) *kılığ* (...) *kılık* sözcükleri ayrı maddeler olarak ele alınmıştır” diyor, ama DLT'ye baktığımızda Kaşgarî'nin *kılık* ve *kılığ*'ı iki ayrı maddede göstermediğine şahit oluyoruz. DLT'deki kayıt şöyledir: *anıg iş kılığ belgüliüg* (Dankoff-Kelly 1982: 286G [s. 406]). Kaşgarî, *kılığ* diye bir kelimeyi tam olarak sözlüğünde madde başı yapmamıştır. DLT'de tam olarak madde başı olan kelime sadece *kılık*'tır (Dankoff-Kelly 1982: 193 [s. 293]). Yazarın, DLT'de olduğunu düşündüğü *kılığ*, sözlükte çekimsiz olarak değil, *kılığ* şeklinde bulunmaktadır. Kanaatimce, Kaşgarî'nin *kılığ* diye kaydettiği kelimedeyi, arka damak ünsüzü /k/ iki ünlü arasında kalıp sedalılışmaya maruz kalmış olmalıdır: *kılığ* < kıl-ıg+ı < kıl-ık+ı. DLT'de buna benzer başka bir örnek için krş. *takuzmak~tağuzmak* (Dankoff-Kelly 1982: 252 [s. 374]). Kaşgarî'nin gösterdiği tanık döneminin farklı bir ağzına da ait olabilir. Bunun hakkında gerçi sözlükte bir not düşülmemiştir, ama Çağatayca sözlüklerde ‘yaratılış, huy, karakter’ anlamındaki sözcük hem *kılık* hem de *kılığ* olarak kaydedilmiştir. Yazarın *kılık* ve *kılığ* için Kaşgarî'nin iki ayrı anlam verdiğini söylemesi de kabul edilebilir bir gerekçe olamaz. Kaşgarî, aynı kelime için sözlüğünde bazen farklı Arapça karşılıklar vermiştir. Mesela, *et-* fiilini hem Arapça *aşlağa* ‘iyileştirmek’ hem de *fa'alū* ‘yapmak’ (Dankoff-Kelly 1982: 95 [s. 179-180]) ile karşılamıştır.

Yazarın tespiti aslında orijinal değildir. Açıklamasından da anlaşılacağı üzere DLT'nin İngilizce (Dankoff-Kelly) ve Türkçe (Ercilasun-Akkoyunlu) neşirle-

rinde bu iki fiil ayrı maddelerde gösterilmiştir. Yazar da DLT neşirlerindeki kayıtları kendi fikri gibi sunmaya kalkmıştır. Şimdi, *kılık* ve *kılığ*'ın iki ayrı kelime olduğundan şüphe duyulmuyor ve Eski Türkçe sözlüklerden ayrı bir anlayış benimseniyorsa, kitapta bunun hakkında neden bir açıklama yazılmadığının da cevaplanması gerekiyor. Yukarıda değindiğim gibi Eski Türkçenin kaynakları *kılık* ve *kılığ* şeklindeki iki ayrı kelimeyi reddetmektedir. Ayrıca yazarın proje yürütücüsü olduğu ve internette dolanan “*Eski Türkçe ve Karahanlı Türkçesinin Tarihsel Derlemi*” veri tabanında *kılık* ve *kılığ* diye iki ayrı kelimenin bulunmadığı da görülmektedir. Bence bu konuda yazarın kendisi de emin değildir. Emin olursa, her an güncellenme imkânı olan bir veri tabanında *kılık* ve *kılığ*'ın iki ayrı maddede gösterilmesi gerekmez miydi?

19. paragrafta, eleştirilerin/düzeltilmelerin hepsi cevaplandırıldığı zannedilerek (!) IX. kitap neşrimdeki hatalara (!) geçilmiştir. Paragrafa da “*Söz, Uygurca Altun Yaruk Sudur IX. Tegzinç'e gelmişken*” ile başlamaktadır. Daha önce 11., 13., 14. ve 17. paragraflarda IX. kitap neşrimden bahsedilmişken, yani söz zaten dönüp dolaşır oradayken paragrafa niye böyle başlandığı anlaşılmamaktadır. Bu paragrafta, Çinli rahibin adını yanlış yazdığımı değinilmiştir. Yapılan düzeltme filolojik bir değere sahip olmadığı için bunu dikkate almayacağım.

20. paragrafta *kod-* ile *kudı*'nın aynı kökten olabileceğine dair tespitime itiraz edilmiştir. Tespitimde zaten “*aynı kökten olduğu tahmin edilen*” notu düşmüştüm. İşin ilginç yanı, yazarın bu iki kelimenin farklı kökten oluşu konusunda *Uigurisches Wörterbuch*'a başvurmuş olmasıdır. Keşke sözlük *kod-* ve *kudı* konusunda kullanıldığı kadar neşrin diğer yerlerinde de kullanılsaymış, böylelikle biz de bu kadar düzeltme yapmak zorunda kalmaya bilirdik.

Ancak, yazar herkese “*etik*” dersi verip beni de devamlı “*unutkanlık*” ile suçlarken bu paragrafta fâhiş bir hatayı yapmaktan kaçamamıştır. Yazar, şunları söylemektedir:

Biz *kod-* ile *kud-* fiillerinin ayrı kök olduğunu düşünüyoruz. *Ko-d-* “to abandon, to leave (= terk etmek, bırakmak vb.)” (OTWF 326, 327) fiili ile *kud-* “to pour out or in (=dökmek)” (OTWF 194) fiili ayrı yapılardır. Bu iki yapı UW'de de madde içinde *kod-* [... tapıgda kodup ... s. 37; ayıgıg kodup... s. 44 (al- maddesi içinde)] (2010: 37, 44) ve *kudı* [... kılınçlar üze tüşer kudı edgü tıtagıg... (agtur- maddesi içinde)] olarak yer almıştır. (s. 492)

Okuyucu, yazarın “*Biz kod- ile kud- fiillerinin ayrı kök olduğunu düşünüyoruz.*” cümlesinden bu düşünceyi ilk kez kendisinin ortaya koyduğunu ya da bu fikrin şahsına ait olduğunu zannedebilir. Hâlbuki durum hiç de öyle değildir. Yazar, bu iki kelimenin kaynaklarını göstermek için OTWF’nin 194. ve 326-327. sayfalarına atıfta bulunmaktadır. Hâlbuki OTWF’nin 341. sayfasında bu konu müstakilen ele alınmıştır. Üstelik OTWF hakkında notlar yazan TEKİN de ERDAL’ın teklifini kabul etmiş ve ilave bilgilerle bu teklifi desteklemiştir (1994: 263). Dolayısıyla, yazar “*Biz kod- ile kud- fiillerinin ayrı kök olduğunu düşünüyoruz.*” demek yerine, bu konuda kendisinden önce ortaya konan tespitlere doğrudan atıfta bulunsaydı, elbet daha “*etik*” davranmış olacaktı. Hadi yazarın İngilizce olan bu iki kaynağı tam anlayamadığını farz edelim, iyi de *kod-* ve *kud-* fiillerinin iki farklı fiil olduğu konusunda, bahsettiğim iki çalışmanın ardından bir makale de Türkçede yayımlanmıştır. Yazar bunu da görmezlikten gelmiştir. Kendisi bu sahada yıllardır çalıştığına göre, sözkonusu makalenin künyesini burada zikretmem herhalde doğru olmayacaktır.

“*Eleştirel tanıtımamda*” birkaç satırda temas ettiğim yazım yanlışlarına, 21. ve 22. paragraflarda uzunca cevap verilmiştir. Bu hataların “*dizgi hatası*” değil, “*klavye hatası*” olduğu söylenerek yanlışlık klavyeye havale edilmiştir. Herkesin bu hataları yapması normaldir. Ben de bu meseleye zaten kısaca değinmiş, filolojik bakımdan bir kıymete sahip olmadığı için bunlar üzerinde fazla durmamıştım. Eğer bir yazımda “*sözkonusu*” ve “*herşey*” kelimelerini ayrı yazdığım görülürse, bunların kesinlikle benim tercihim olmadığını bilinmesini isterim.

23. paragrafta, yazar kitabındaki hataları “*dolaylı*” da olsa kabul etmekte, ama bunların ifşa edilmesinden rahatsızlık duymaktadır:

Bilimsel bir çalışmanın eksiksiz ve hatasız olması herkesin istediği şeydir. Ancak, yukarıda da söz ettiğimiz gibi bu çok da mümkün değildir. Eserlerin ilk baskısındaki hatalar, eksiklikler diğer baskılarda giderilerek eser daha iyi hâle getirilir. Bu düşüncelerden hareketle eserleri okurken not aldığım konuları çalışmayı hazırlayan uzmanlara bildirerek eserin sonraki baskılarında düzeltilmesini dilediğim olmuştur. Birçok alan uzmanı da benim eserimdeki sorunları bana iletmişlerdir. (s. 493).

Yani yazarın istediği şudur: Eserimdeki hataları bana özelden bildirin, ama bunlardan uluorta bahsetmeyin. Ben de sizin düzeltmelerinizi ikinci baskıda

esere işleyeyim. Bu düşünce, kendisinin “eleştiri” kavramından ne anladığını açıkça göstermektedir. Ülkemizde Eski Türk filolojisinin gelişmesini istiyorsak, bilginin gizlenmesinin büyük bir yanlış olduğunu söylememe bilmem gerek var mı? Eleştirilerin başkaları tarafından öğrenilmesini engellemek herhalde çalıştığınız sahaya yapılacak en büyük ihanetlerden biri olacaktır. Bilim, eleştirel ve şeffaf düşüncelerle gelişecektir. Boş laflarla ve dayanağı olmayan öğütlerle bunun olmayacağı kesindir.

Yazar, 23. paragrafta, sanki daha önceki paragraflarda benim IX. kitap neşrime değinmemiş gibi eserim hakkında düzeltme teşebbüslerine tekrardan yönelmiştir. Ancak yazar kendi hatalarındaki dikkatleri yine başka tarafa yönelterek asılsız itham ve suçlamalarla aklınca beni aşağılamaya çalışmıştır:

Kendisini bu alanın Türkiye’deki tek uzmanı kabul eden, yurt dışındaki her çalışmayı hayranlıkla izlemekle birlikte alanın Türk uzmanlarını her fırsatta yerden yere vurmaya çalışan Erdem Uçar’ın hatalarını da yazmayı asla düşünmezdim ancak, Mehmet Mahur Tulum’un (bk. Tulum 2016) ve başkalarının yazdıkları karşısında bile kendisini dev aynasında gören birisi için Uygurca Altun Yaruk Sudur IX. Tegzinç adlı kitabında yazdıkları hakkında bu yazıdaki eleştirileri yazmak mecburiyetinde kaldım. (s. 493)

Yayımladığım “*eleştirel tanıtmanın*” hiçbir yerinde yazarı küçük düşürmemiş, sadece eserini merkeze almış ve akademik üslubun sınırları çerçevesinde düzeltme tekliflerimi herkesle paylaşmıştım. Yazar, asılsız itham ve suçlamalarla, adeta birilerine yaranırcasına, kıskançlık kaynaklı kin ve nefretini gün yüzüne çıkarmıştır. Keşke eleştirilerini eserime yöneltse, hatta “*şahsi çıkarlar uğruna kıyasıya*” eleştirseymiş. Böylece Eski Türkçe araştırmalarına az da olsa belki bunların bir faydası dokunacak, yazarın kişiliği hakkında bilgi sahibi olmayacaktık.

Yazar, yine tribünlere oynayıp taraftar kazanmak adına “*yurt dışındaki her çalışmayı hayranlıkla izlemekle birlikte alanın Türk uzmanlarını her fırsatta yerden yere vurmaya çalışmak*” ile beni itham etmektedir. Hiçbir yazımda veya “*eleştirel tanıtımamda*”, herhangi bir yerli veya yabancı meslektaşımı “*yerden yere vurmadım.*” Sadece, doğru olduğuna inandığım düşüncelerimi ve eleştirilerimi paylaştım. Yazar, meseleyi kişiselleştirip aklınca beni kötü göstermeye teşebbüs etmiştir. Buna yeltenirken, kendisinin ne yaptığından ya da hangi disiplinde çalıştığından zerre

miktar haberi yoktur. Kitabının kaynakçasında yer alan çalışmaların kaç tanesi Türkiye menşelidir? Türkiye’de Uyguristik sahasında uzmanlaşacak birisinin elinde Türkiye kaynaklı temel eser diyebileceğimiz kaç tane çalışma vardır? Uyguristik Türkiye’de doğmuş bir disiplin olmadığı gibi, bugün de sadece Türkiye’de çalışılan bir disiplin değildir. Zira Uygurca yazmaların çok büyük bir kısmı yurtdışındaki kütüphanelerde bulunmaktadır. Yazarın üzerinde çalıştığı Uygurca metinlerin asılları bile Türkiye’de değildir. Uyguristik sahasında çalışacak biri, Almanya, Rusya veya Japonya’daki neşriyata hayran kalmak değil, o neşriyatı takip edip faydalanmak zorundadır. Uyguristik sahasında Türkiye’de çıkan bir yayını sadece Türkiye’de çıktı diye eleştirmeden methiyeler düzmek benim bilim anlayışım ve kişiliğimle bağdaşmaz. Ama yazar araştırmacılardan bunu talep etmektedir. Türkiye’de Uyguristiğin gelişmesini istemiyorsanız ne yapabilirsiniz diye birine sorulsa, o kişi muhtemelen en iyi cevap olarak yazarın paylaşımlarını bize söyleyecektir.

Yazar, “*Mehmet Mahur Tulum’un (bk. Tulum 2016) ve başkalarının yazdıkları karşısında bile*” diyerek hakkımda yazılan bir literatür olduğunu iddia etmektedir. Künyesini zikrettiği çalışma dışında hakkımda yazan başka kimler var merak ediyorum. Yazar bunu ispatlarsa “*müfteri ve yalancı*” olmaktan kurtulacaktır.

Yazar, ilgili paragrafta kitabım hakkındaki eleştirilerine yalan beyan ve tutarsızlık karıştırarak bir cevap vermiştir: “*Hemen belirtiyim eserinin metin kısmının sadece ilk elli satırını okudum, Dizin bölümüne ise göz attım. Ayrıntılı şekilde incelendiğinde daha çok hatanın çıkması muhtemeldir.*” (s. 493). Burada söylenen ile yazılanlar birbiriyle çelişmektedir, zira eserimin ilk 50 satırı dışındaki yerlere yazıda pek çok kez atıfta (s. 491-492, vs.) bulunulmuştur. Daha da hazin olanı dizindeki bir hatam için bir sonraki paragrafta neşrimdeki 684-685. satırlara atıfta bulunulmasıdır. Dolayısıyla, yazar “*ilk elli satırını okudum*” diyerek hem yalan söylemekte hem de gün yüzüne çıkan kibrini açığa çıkarmaktadır.

25. paragrafta, *karak* sözcüğünü metinde doğru anlamlandırdığım, ama dizinde kelimeye verdiğim anlamın yanlış olduğu söylenmektedir. Bu düzeltme teklifi, sadece dizin ile ilgili olup metnin anlaşılmasına yönelik bir katkı sunmaktadır.

Aynı şekilde 26. paragrafta *et* ve *ed* sözcüklerini ayrı maddelerde olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak 619. satırdaki *ed*, yazarın iddia ettiği gibi *eṭ* değil, *ed* olmalıdır. Bunun için bk. Röhrborn 2017: 136. Önerilen okunuşun Çince metindeki karşılığı da zaten gösterilmemiştir. Yazar, düzeltme için Röhrborn 2017'ye atıfta bulunsa da düzeltmeyi yaparken bile sözlüğü dikkatli okuyamamıştır.

Ancak, hatamın (!) nedeni olarak yöntemimin yanlışlığına dikkat çekilmesi beni epeyce şaşırtmıştır:

Burada Uçar'ı yanltan yalnız Çince metin ile onun Almanca ve İngilizce çevirisine bağlı kalması, Uygurca metni tek başına değerlendirmemesidir. (s. 493)

Yazar, “(...) **ibaresi Türkçeye doğru olarak** “[Hastanın] sol gözünün beyaz yuvarlağının şekli₂ değişse dili ve ağız da morarsa, (...)” olarak çevrilse de” diyerek koyu harflerle vurguladığım üzere metindeki aktarmamın doğruluğunu zaten itiraf etmiştir. Yazar, sadece dizinde verdiğim anlamı kısmen düzeltmiştir. Dizindeki düzeltme esnasında “Burada Uçar'ı yanltan yalnız Çince metin ile onun Almanca ve İngilizce çevirisine bağlı kalması, Uygurca metni tek başına değerlendirmemesidir” şeklinde eserin genelini ilgilendirecek bir tespitin yapılması oldukça düşündürücüdür. Dizindeki bir düzeltme için bu tespitin pek de uygun olmadığı oldukça aşikârdır. Tahminim, bu tespit yazarın kulağına fısıldanmış, o da yazısında bir yere bunu monte etmek istemiş ve bunun için en uygun yeri dizindeki düzeltme olarak düşünmüş olmalıdır.

Acaba yazar hem VII. hem de VIII. kitap neşrinde Uygurca metni anlamaya çalışırken (!) metnin Çince aslına bağlı kalmamış mıdır? VIII. kitap neşrinin girişinde, kitabındaki açıklamaların ne hakkında olduğunu açıkça şöyle beyan etmektedir: “Eserin Açıklamalar bölümü, Çince metin ile Uygurca metnin uyumunun ele alındığı (...) bir bölümdür.” (2017: 2). Yazarın iki kitabındaki açıklamaların neredeyse tamamı Çince metin ile Uygurca metnin karşılaştırılması üzerinedir. Ancak, yazar Çince metnin Almanca tercümesine nadiren başvurmuştur. Bu konuda yazımda kendisini eleştirmiştim (Uçar 2017b: 160). Muhtemelen Çince metnin Almanca tercümesini anlayacak seviyede dile hâkim değildir. Bu durum kısmen tolere edilebilir bir durumdur, ancak Çince metni -artık nasıl yapıyorsa (?)- kendi

başına tercüme ettiği yerlerde ciddi hatalar bulunmaktadır. Yazar, neşrinin açıklamalar bölümünün neredeyse tamamını Çince metne bağlı kalan çoğu sıkıntılı karşılaştırmalar ile doldurmuştur. Yazarın kendi çalışmasına bakmadan başkasından duyduğu (?) bir tespitle beni eleştirmeye kalkması gerçekten inanılmaz. Üstelik yazar bunu devamlı kendi eserime bakmam gerektiği uyarısını yapan biri olarak söylemiştir. Yazar, “iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batırmalı” dese de bir iğneye bile sahip olmadığını maalesef farkında değildir.

27. paragrafta, “*Elbette dizinde verilen “uslandırmak” anlamı aynı anlam alanına aittir*” (s. 494) şeklinde bir tavsiyede bulunulmuştur. Tavsiye, gereksiz olduğu için dikkate almıyorum.

28. paragrafta, *süngüş* okuyuşum küçük bir rötuşla *sünüş* şeklinde düzeltilmiştir. Doğru okunuşun gerekçesi olarak sadece “*benzerlerinin aksine*” (s. 494) şeklinde bir izah gösterilerek konu geçiştirilmiştir. Kelimenin okunuşu Eski Türk filolojisinde sorunludur. Bu konudaki tartışmalar için bk. Sertkaya 2011: 721-725.

29. paragrafta, kitabımda 48 sözcüğün tanımlanmadığı söylenmiş ve bunlar listelenmiştir. Yazarın başka bir dikkatsizliğini gösteren yeni bir örnekle daha karşı karşıyayız. Bahse konu olan 48 sözcük kitabımın ikinci dizin kısmına aittir. Eserimin “*okuyucu kılavuzu*” kısmında şunu yazmıştım: “*St. Peterburg nüshası ile Berlin versiyonları ayrı versiyonlar olarak kabul edildiği için, St. Petersburg nüshasındaki eksik kısımları tamamlayan Berlin fragmanlarındaki metin ayrı başlık altında dizinlenmiştir.*” (Uçar 2013a: 24). Ayrıca, “*VI. 2. Rehber Metne Berlin Versiyonundan Eklenen Kısımların Dizini*” bölümünde de “*Sadece St. Petersburg nüshasında olmayan kelimeler için anlam verilmiştir.*” (Uçar 2013a: 302, dip. 119) notunu da düşmüştüm. Dolayısıyla, yazarın “*bu sözcüklerin neden tanımlanmadığına dair herhangi bir açıklama yapılmamıştır*” (s. 494) eleştirisinin bir geçerliliği kalmamaktadır. Yazar, neşrin ilk 50 satırını okurken (!) keşke eserin giriş kısmına ve dipnotlara da bir baksaymış! 48 sözcüğü tek tek sayan birinin dipnottaki açıklamayı gör(e)memek için ne kadar çaba sarf ettiğini gerçekten çok merak ediyorum. Eseri doğru düzgün okumadan bir yanlış bulmak için yazarın sarf ettiği gayret ise gerçekten içler acısıdır.

30. ve 31. paragraflarda, tekrar kitabımdaki “*yazım yanlış ve noktalama işaretleri*” hakkındaki filolojik değeri olmayan düzeltmelere dönülmüştür. Yazarın

bulduğunu zannettiği şeylerin yeni olmadığını belirtmeliyim, zira bunlar eserimin tanıtmasında (Yıldız 2013: 206-209) daha önce dile getirilmiştir. Yazar, bunlar için bahsi geçen tanıtıma atıfta bulunsaydı, elbette daha “etik” davranmış olacaktı.

Ayrıca, yazar “Eserde birçok yazım yanlış ve noktalama işaretinin kullanımıyla ilgili sorun bulunmaktadır. Bunların bir bölümünden yukarıda yeri geldikçe söz edilmiş olmakla birlikte bir kısmı aşağıda yer almıştır.” diyerek cevabî yazısının birçok yerinde filolojik değeri olmayan “yazım yanlış ve noktalama işaretinin kullanımıyla ilgili sorunlara” yoğunlaştığını kendi ağzıyla itiraf etmiştir.

32., 33. ve 34. paragraflar yazının sonuç kısmına ayrılmıştır. Yazar, bu yerlerde hayatında tatbik etmediği ve şuurunda olmadığı birçok öğütte bulunmuş, gereksiz beylik cümlelerle cevabını doldurmaya çalışmıştır. Üstelik öğütlerin bir kısmı da hayalîdir. Mesela, bunun için 32. paragraftan bir örnek vereyim:

Uygurca çalışmaları son yıllarda Türkiye Türkolojisi açısından hatırı sayılır gelişme göstermiş, 1990’ların başından beri günden güne artan çalışmalar, lisans üstü çalışmaların başarıyla sonlanmasıyla Türkiye’yi Uygurca çalışmalarının merkezi hâline getirmiştir. Bütün bunlara rağmen günümüzde Uygurca çalışanların sayısı oldukça azdır. (s. 494)

Yazar, Türkiye’de 1990’dan itibaren artmaya başlayan çalışmalarla Türkiye’nin Uygurca çalışmalarının merkezi olduğunu iddia etmektedir. Bu tespit temenni olarak ifade edilseydi, kendisini tebrik eder, ben de bu tespit altına imzamı atardım. Hâlbuki durum hiç de öyle değildir. Jens Peter LAUT tarafından 2000 yılında yayımlanan ve güncellenmesi devam eden *Bibliographie alttürkischer Studien* başlıklı bir kaynakça bulunmaktadır. Orada 1990’dan itibaren ülkemizde yapılan Uygurca neşriyatın niteliğine değil, sadece sayısına bakılsa bile, “Türkiye’nin Uygurca çalışmalarının merkezi” olmadığı kolaylıkla anlaşılacaktır. Aslında böyle bir kaynakçanın bir Türk tarafından hazırlanmayışı bile bu konu hakkında bize önemli bir ipucu sunmaktadır. Türkiye, Uygurca çalışmalarının merkezi değildir ve şu anki durumuyla da olması pek mümkün gözükmemektedir. Bunun temel nedeni Uyguristiğin göbeğinin bağlı olduğu Hindoloji, Sinoloji ve dinler tarihi araştırmaları gibi farklı disiplinlerin ülkemizde yeteri kadar gelişmemiş ol-

masıdır. Belki başka nedenler de vardır, ama bunların tartışma yeri burası değildir. Başka bir yazıda yazarla bu konuyu derinlemesine tartışmaktan büyük bir keyif alacağımı kendisine itiraf etmek isterim.

Hayalî bilgilendirmenin arkasından yazar, sadece “*sahanın büyük ustadı*” (!) sıfatıyla değil, Nobel ödüllü bilim adamıymış gibi Uyguristiğin Türkiye’deki gelecek planlamasını yapmaktadır:

Hâl böyle iken bu alanda çalışanlar daha iyi çalışmalar için birbirlerini desteklemeli, ortak projelerle birçok platformda öncelikli alan ilan edilen Eski Türk dili çalışmaları daha da artmalı, çalışmaların kalitesi de paralel olarak artırılmalıdır. Bilim insanları birbirlerinin kavgasını körükleyen, hakaretlere alkış tutan, tüm bunlardan zevk alan davranışlara girmemelidir. Sosyal medyada veya başka ortamlarda gündemden düşmemek için suni tartışmalara dalmamalı, popülizmden kaçınmalıdır. Başarı gündemde olmak değil, çalışmaktır; başkasının çalışmasından malzeme çıkarmak değil, kendisi de yazmaktır. Bilim ancak böyle ilerleyebilir. Günümüz dünyasından farklı olarak hiç değilse bilim dünyası daha çok göz önünde olanın, sesi herkesten çok çıkanın daha çok bildiği yanılığısına kapılmamalıdır. (s. 494-495)

Yukarıdaki tavsiyeleri veren zat, eseri hakkındaki düzeltmelere tahammül edemeyen, kıskançlığına dizgin vuramayan ve akademik bir konuyu şahsîleştirip muhatabına hakaret etmekte çare arayan birisidir. Eleştirel düşünceden ve okumadan habersiz birinin yukarıdaki satırları yazabilmesi ancak kendinde bulunduğu tarifsiz cesaret ile açıklanabilir. Yazar, Uyguristik sahasında gelecek planlaması yapabilecek ya da Uyguristiğin ülkemizdeki genel tablosunu çizebilecek niteliklere sahip midir? Kitabı hakkındaki eleştirilere cevap veremeyen ve hakaretlerle muhatabını küçük düşürmeye çalışan birinin böyle bir meselede söz sahibi olabileceğini düşünmek için gerçekten saf olmak gerekiyor. Türkiye’de Uyguristiğin kurucusu olan Reşit Rahmeti ARAT bile bildiğim kadarıyla bu konuda herhangi bir fikir beyan etmemiş, Uyguristiğin gelecek planlamasını da yapmamıştır. Yazar, kendinde madem böyle bir cesareti buluyor, o hâlde Uyguristiğin Türkiye’deki problemlerinin neler olduğu ve bunların nasıl çözüme kavuşturulabileceği hakkında kendisini bir tartışmaya davet ediyorum. Böylelikle kendisi sahadaki “*engin bilgisini*” gösterme fırsatı elde etmiş olacaktır.

Yazar, Őu tavsiyesinin bütün okuyucuları kapsadığı iddiasındadır: “Sosyal medyada veya başka ortamlarda gündemden düşmemek için suni tartışmalara dalmalı, popülizmden kaçınmalıdır.”. Yazının ana konusu “eleştirel tanıtım” değil de şahsım olduğuna göre, tavsiyeler bana yapılmış olmalıdır. Yazar, beni sosyal medyada popülizm peşinde koştüğümü mu görmüş? Şayet varsa böyle bir tespiti, karnından konuşmaz, bunu örnekleriyle açıkça ispat eder. Ancak yazarın bu son yazısı ile gündemde kalabilmek adına büyük bir çaba sarf ettiği net olarak anlaşılmaktadır.

Diğer bir tavsiyesinin kendisi için biçilmiş bir kaftan olduğu kanaatindeyim: “Başarı gündemde olmak değil, çalışmaktır; başkasının çalışmasından malzeme çıkarmak değil, kendisi de yazmaktır. Bilim ancak böyle ilerleyebilir.”. Yazar, “müthiş hafızasıyla” AY’nin VIII. kitabının iki bölümünü kendisinden önce benim neşrettiğimi “unutmuş” herhalde. Yazar, iki neşrimden sonra kitabını yayımladığına göre, “başkasının çalışmasından malzeme çıkarmak değil, kendisi de yazmaktır” ithamına ben değil, kendisi muhatap olmaktadır. Yazar, yazdıklarının şuurunda değildir, yoksa bu mantık dışı öğüt (!) başka türlü nasıl açıklanabilir?

Yazar, herhalde üretken biri olmam münasebetiyle benim gündemde olup sesimin çok çıktığını düşünmektedir: “Günümüz dünyasından farklı olarak hiç değilse bilim dünyası daha çok göz önünde olanın, sesi herkesten çok çıkanın daha çok bildiği yanılığısına kapılmamalıdır.”. Sesi çok çıkıp popüler olmak ile üretken olmak arasındaki fark yazar tarafından anlaşılmamıştır. Şayet bu fark bilinseydi, eleştirilerime böyle bir yazıyla ve üslupla cevap verilmezdi. Üretken olmak, üretirken herhangi bir karşılık beklememek, başkalarına yaranmaya çalışmamak, devamlı ve nitelikli eserler ortaya koymak için gayret sarf etmek demektir. Bu da ancak “çalışmakla”, “kendini tanımakla”, “kişilik sahibi olmakla” ve “eleştirel düşünceye saygıyla” mümkün olabilir. Muhatabının şahsiyetine hakaret edip onu aşağılamakla bunun olmayacağı gün gibi ortadadır.

Şimdiye kadar irili ufaklı yaklaşık 80 adet yayın yaptım. Çalışmalarımın hiçbir yerinde onların kusursuz ve mükemmel olduğunu tek bir kelimeyle bile ifade etmedim. Hepsinde kim bilir ne hatalar vardır? Bu hatalarımın bana şahsen bildirilmesini veya “eleştirel tanıtımlarda” dile getirilmesini büyük bir şans olarak değerlendirdim. Benden farklı düşünen meslektaşlarımla sorunları tartışmaktan

ve fikir alışverişinde bulunmaktan hiçbir zaman rahatsızlık duymadım. Saygı çerçevesinde yapılan her tartışmadan yeni bir şey öğrenmenin mümkün olabileceğine inandım. Lisans dönemimden beri Türkolojiyi sadece vazgeçilmez bir sevda olarak değil, aynı zamanda millî bir mesele olarak gördüm. Bu düşünceyle içimdeki “amatör” ruhu kaybetmeden yeniliklere açık bir zihniyetle çalışmalarımı sürdürdüm. Akademik hayatımda “*eleştirel düşüncenin ve okumanın*” Türkojinin vazgeçilmez bir prensibi olduğunu her zaman kabul ettim. Bundan sonra da bu prensipten kesinlikle ödün vermeyeceğimi ifade etmek isterim.

33. paragrafta, yazar bu sefer “bilge” kişiliğini (!) konuşturmuştur:

Olgunlaşmaya başlayan başakların başlarını eğmesi gibi, insan da olgunlaştıkça, deyim yerindeyse büyüdükçe tevazu sahibi olmalıdır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki tevazu sonradan kazanılacak bir şey değildir. Herhalde insan kendi eksiklerinin farkına varsa başkasını incitmek için böylesi çabalara girmez. Tabii insan olduğunu bilmek de eksiklerini görebilmek de bir erdemdir. (s. 495)

Yazarın “*Ancak şunu da belirtmek gerekir ki tevazu sonradan kazanılacak bir şey değildir.*” sözünü yine kendisine söylenmiş bir söz olarak kabul ediyorum, çünkü yazarın yazdıklarını baştan sona okuyan biri, onun “tevazu” sahibi olup olmadığına artık kendisi karar verecektir. Tevazu konusunu çok fazla dillendiren kişilerin tevazunun kıyısından bile geçmediğine hayatım boyunca birçok kez şahit olmuşumdur. Tecrüben bu sefer de beni yanıltmamıştır.

33. paragrafta, yazar eleştirilerime/düzeltilmelerime katılmadığını söylemiş, ama katılmadığı eleştirilerin/düzeltilmelerin benim kitabımda da olduğunu ifade etmiştir. Yazarın dediklerini yeryüzündeki hiçbir mantık ilkesiyle açıklamak mümkün değildir. Onun mukayese yaptığını zannettiği şey olsa olsa ancak kendine özgü bir safsata olarak değerlendirilebilir:

Yukarıda görüldüğü gibi, Altun Yaruk Sekizinci Kitap adlı eserin bilimsel yanına yönelik eleştirilerin büyük çoğunluğuna katılmamakla birlikte, bunların tamamı Erdem Uçar’ın çalışması olan Uygurca Altun Yaruk Sudur IX. Tegzinç’te fazlasıyla bulunmaktadır. Bir çalışma eleştirilirken insan kendi çalışmasından emin olmalı veya en azından “Ben bunu yazıyorum ama ben ne yapmışım?” diye sorgulamalı. Bilimin gereği de budur. İnsan iğneyi kendisine, çuvaldızı başkasına batırmalıdır.

Kitabımda benim de kabul ettiğim 4 adet filolojik düzeltme vardır. Bunlardan tam olmasa da 3 tanesi okuma (*kılık, et, sünjüş*) ve bir tanesi de (*karak*) anlamlandırma düzeltmesidir. Bu kitap 5 yıl önce neşrettiğim bir eserdir. Yazar, söylemese de kitabın ikinci baskısında bunlar değiştirilecekti. Diğer taraftan, yazarın kitabı hakkındaki düzeltme tekliflerimin sayısını artık ona bırakıyorum. Bunların hepsine cevap vermediği için boş zamanında bunların kaç tane olduğunu sayarsa, cevap vermediği kaç düzeltme olduğunu da öğrenecektir. Dolayısıyla, yazarın “*bunların tamamı Erdem Uçar’ın çalışması olan Uygurca Altun Yaruk Sudur IX. Tegzinç’te fazlasıyla bulunmaktadır.*” tespitinin bir geçerliliği bulunmamaktadır. Yazar, isterse IX. kitap neşrim hakkında müstakil bir yazı yayımlayabilir. Böylelikle “*Ayrıntılı şekilde incelendiğinde daha çok hatanın çıkması muhtemeldir.*” (s. 493) beyanının da bir geçerliliği olacak ve bu söz havada kalmayacaktır. Ama bunu yaparken, kitabımın tamamını okumasını ve anlamak için daha fazla gayret sarf etmesini kendisinden rica ediyorum.

Yazdıklarımın hepsinden sonuna kadar eminim. Hayatım boyunca emin olmadığım şeyleri zaten yazmadım. Acaba yazar da yazdıklarından emin midir? Cevabî yazımda onun yazdıklarından emin olmadığını pek çok örnekle gösterdim. Eğer yazar kendinden emin olsaydı, düzelttiğim her noktaya tek tek cevap verir, yuvarlak cümlelerle meseleyi geçiştirmez ve okuyucuyu kandırmaya çalışmazdı.

Yazarın “*Herhalde insan kendi eksiklerinin farkına varsa başkasını incitmek için böylesi çabalara girmez. Tabii insan olduğunu bilmek de eksiklerini görebilmek de bir erdemdir.*” şeklindeki düşüncesi, onun bilimi duygusal bir saha olarak düşündüğünü göstermektedir. “*Eleştirel tanıtımda*” temas ettiğim konuların hiçbirinde yazarı ön plana çıkarmamış, sadece eserini merkeze almıştım. Yazarın yazısında şahsımın konu dışına çıkarıldığı bir paragraf bulmak neredeyse imkânsız gibidir. Yazar, “*eleştirinin*” şahıs merkezli değil, eser merkezli olması gerektiğini bile henüz öğrenememiştir. Eleştiri, insanın “*incinmesi*” ile ilişkilendirilmiştir, ama bilim duygusal bir eylem sahası değildir ve yapılan hataların gösterilmesinden insan incinmemelidir, aksine onlardan ders çıkarıp daha iyi ve eksiksiz yakın işleri nasıl yapabileceğini düşünmelidir. Bu anlamda eleştirinin bir bilim adamına getireceği fayda oldukça fazladır. Tabii asıl önemli olan eleştirilen kişinin bunu anlayabilmesi noktasındadır.

Bilim sahasında çitayı yüksek tutan ülkelerde şöyle bir tabloya birçok kez şahit olunmuştur. Aynı sahada çalışan bilim adamları birbirlerinin çalışmalarını “şahsîleştirmeden ve seviyeyi düşürmeden” kıyasiye eleştirir. Bunun neticesinde ilgili sahanın sorunlarının çözümüne önemli katkılar ortaya çıkar. Üstelik bu kişilerin ortak projede beraberce çalıştıklarına da birçok kez rastlanmıştır. Bu örneklere şahit olunca, ülkemizde de benzer durumların olmasını hep istemişimdir. Ancak şimdiye kadar bir tek örneğine bile rastladığımı hatırlamıyorum. Bu durum, “eleştiri” kavramına olan nefret ve korkudan kaynaklanmaktadır. O hâlde, insan “eleştiri anlayışımızı” sorgulamadan önce, eleştiriden nefret etmemeyi ve korkmamayı öğrenmelidir.

Burada yeri gelmişken bir meseleye de değinmeden geçemeyeceğim. AY'nin VII. ve VIII. kitabını ömrüm izin verirse yayıma hazırlamayı planlıyorum. “Eleştirel tanıtımda” dikkat edileceği üzere, yazarın neşrindeki düzeltmeler konusunda çoğu yerde sahanın temel kaynaklarına atıfta bulunup düzeltmeyi onlara bırakmış, şahsî düzeltmelerimi daha az göstermeye çalışmışım. Hem VII. hem de VIII. kitap konusundaki şahsî tespitlerimin tamamı kendi neşrimde görülecektir. Bu nedenle, 33. paragrafın sonunda yazarın dile getirdiği düşünceye ben de katıldığımı ifade etmek isterim:

Ayrıca, kitabımın Ön Söz'ünde belirttiğim gibi, Altun Yaruk, alana mal olmuş, Türkoloji çalışmalarına birçok açıdan kaynak olmuş, katkı sağlamış büyük bir eserdir ve kimsenin kendi eseri değildir. Orhon Yazıtları nasıl alanın birçok uzmanı tarafından çalışıldıysa, çalışılıyorsa Altun Yaruk için de böyle olacaktır. Buna hazırlıklı olunmalı, bu durum en azından kabullenilmeye çalışılmalıdır.

Yazının son paragrafında yazar saçmalamalarını finale taşımış ve herhangi bir dayanağı ve faydası olmayan öğütlerle yazısını tamamlamıştır. Yazımın başında da değindiğim üzere, yazar beni ve okuyucuyu aptal yerine koymaya çalışmasaydı, samimiyetimle ifade ediyorum ki bu cevabî yazıyı kaleme almayacaktım. Şöyle bir cümle, “eleştiri” kavramından ve “eleştirinin” bilime olan katkısından zerre miktar haberi olmayan birinin kaleminden dökülebilmiştir: “Eleştiri, bilimde ilerlemeyi sağlayacak olan, bilimin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Bilim insanlarını titiz davranmaya, kılı kırk yarmaya teşvik eder.” (s. 495). Yazar, bana başka

imkân tanımamış ve Ziya Paşa'nın “*Sen herkesi kör, âlemi sersem mi sanırsın?*” şeklindeki meşhur sözünü bana sordurmak zorunda bırakmıştır. Yazar, -farkında olmasa da- benimsediği düşünce ve takındığı tavırla başkalarını değil, aslında bizzat kendisini kandırmaktadır.

Yazar, eleştirel düşünceyi kişisel saldırı olarak görmüştür. Ancak bilimde durum böyle değildir. Yapılan bir araştırmayı herkes eleştirmelidir. Ulaşacağımız gerçekler de bu eleştirilerin üzerine inşa edilecektir. Ben de yaptığım tespitlerle *Altun Yaruk* ekseninde Uyguristik sahasına küçük bir katkı sunmaya çalıştım.

Düzeltilmelerim/eleştirilerim pek çok yerde şu sözlerle reddedilmiştir: “*Yazısında belirttiği konuların pek çoğuna katılmadığımı*” (s. 486), “*Ayrıca Uçar'ın bahsettiği sözlerin anlamı Röhrborn 2017'de verilenlerden çok da farklı değildir.*” (s. 491), “*Uçar'ın “tanıtma”sında bunun gibi yalnızca sayfaları doldurmak amaçlı bir sürü anlamlandırma “önerisi” vardır. Bunlara cevap verme gereği bile duymuyorum.*” (s. 491). Bu ifadeler, ileride yazarın karşısına çıkacak oldukça tehlikeli ve kendisini mahcup edecek sözlerdir. Tabii mahcup olabilirse? Eğer kitabın ikinci baskısı çıkar da orada dile getirdiğim düzeltmeler bulunursa, yazar bu söylediklerini nasıl açıklayacaktır? Cevabî yazısındaki gibi saçma sapan argümanlarla bu işin içinden çıkabileceğini düşünüyorsa, büyük bir yanılğı içinde olduğunu söylemem gerekiyor.

Yazar, “*etik dışı*” bulduğumuz yerlere cevap vermeye çalışmış, ama tatmin edici açıklamalar ortaya koyamamıştır. Yazarın atıflardaki yöntem eksikliği, bazı “*etik dışı*” neticeleri doğurmuştur. Yazar, kitabını yayımlamadan önce, üzerinde çalıştığı metnin bir kısmının işlendiği iki çalışmayı masasında görmüştür. Böylelikle, hazırlayacağı metnin bir bölümünün doğru okunuşuna, anlamına ve izahlarına sahip olabilmıştır. İki çalışmanın ardından kendi neşrini yayımlaması büyük bir risk teşkil etmesine rağmen, yazar, bu riski göze almış, ama beklenen hataları yapmaktan da kaçamamıştır. Çalışmasının yaklaşık olarak üçte birlik kısmının işlendiği iki çalışma önünde duruyorken, yazarın yeni bir şey ortaya koyması tabii ki çok zordur. Bu zorluk karşısında, yazar başarılı olamamış, ben de bu konudaki tespitlerimi paylaşmak zorunda kalmıştım.

“*Eleştirel tanıtmanın*” sonunda belirttiğim üzere, yazarın çalışması aceleyle gelmiştir. Bu aceleyle gelişin üzerinde fazla durmamıştım. Yazarın hazırladığı nesir aslında kendisinin “*profesör*” olmasını sağlayacak bir vasıta. Kitaptaki eksiklerin en büyük nedeni yeni bir paye edinmek için çalışmanın oldubittiye getirilmesidir. Bu durum şüphesiz sadece yazardan değil, ülkemizdeki akademik yükselmelerdeki uygulamalardan ve zorunluluklardan kaynaklanmaktadır. Ancak bu konunun tartışılma yeri tabii ki burası değildir.

Son olarak, cevabî yazım TÜRKİAD’dan alınıp JOTS’a taşınmış ve böylelikle tartışmanın Eski Türkçe sahasına aktarılması düşünülmüştür. Yazarın herhangi bir cevabı varsa, “*şahsî dalaşmaya, aşâğılamaya ve hakarete*” yer vermemesi kaydıyla, noktasına ve virgölüne dahi dokunmadan editörü olduğum JOTS’da cevabı yayımlayacağımı kendisine taahhüt etmek isterim.

Kısaltmalar

AY = Altun Yaruk Sudur.

bk. = bakınız.

dip. = dipnot.

DLT = Divanü Lugati’t-Türk.

OTWF = Erdal 1991.

TÜRKİAD = Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi.

Kaynakça

BANG-KAUP, W. & A. VON GABAIN (1930). Türkische Turfan-Texte IV: ein neues uigurisches Sündenbekenntnis, SBAW, Berlin. (Aus: SPAW. Phil.-hist. Kl. 1930: 24, 432-450)

CLAUSON, S. G. (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford: Oxford University Press.

ÇETİN, E. (2012). Altun Yaruk, Yedinci Kitap, Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin, Adana: Karahan Kitabevi.

ÇETİN, E. (2017). Altun Yaruk, Sekizinci Kitap, Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin, Karahan Kitabevi: Adana.

ÇETİN, E. (2018). “Etik, Eleştiri Anlayışımız ve Altun Yaruk Sekizinci Kitap Üzerine”, *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*, 2/1: 485-498.

DANKOFF, R. & J. KELLY (1982). *Mahmut el-Kāşarī: Compendium of the Turkic Dialects (Dīvān Luḡāt at-Türk)*, Edited and Translated with Introduction and Indices, Part I, Harvard: Harvard University Press.

DOERFER, G. (1967). *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, unter besonderer Berücksichtigung alterer Neupersischer Geschichtsquellen, vor ailem der Mangolen- und Timuridenszeit. Band III*, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

ERDAL, M. (1991). *Old Turkic Word Formation, a Functional Approach to the Lexicon, Vol. I-II*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

KAYA, C. (1994). *Uygurca Altun Yaruk, Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

MAUE, D. & O. SERTKAYA (1986). “Drogenliste und Dhāraṇī aus dem ‘Zauberbad der Sarasvatī’ des uigurischen Goldglanzsūtra (Teil I)”, *Ural-Altäische Jahrbücher N.F.*, 6: 76-99.

NADELYAYEV, V. M. et al. (1969). *Drevnetyurkskiy Slovar’*, Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.

RÖHRBORN, K. (1977-1998) *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Lieferung 1-6*, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

RÖHRBORN, K. (2010). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, I. Verben, Band 1: ab- - äzüglä-*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

RÖHRBORN, K. (2015). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, II. Nomina-Pronomina-Partikeln, Teil 1: a-asvık*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

RÖHRBORN, K. (2017). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, II. Nomina, Pronomina, Partikeln, Band 2: aš-äzüük*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

SERTKAYA, O. F. (2011). “Eski Türkçe’de ‘Mızrak’ Anlamına Gelen Kelime [süng(ü)g] mü, Yoksa süngg(ü) ~ süngü mü Okunmalı?”, *Orhun Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl*

Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl Konulu III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu (26-29 Mayıs 2010), Ed. Ü. Ç. ŞAVK, Bildiriler Kitabı, C. 2, Ankara: 721-725.

TEKİN, T. (1994). “Notes on Old Turkic Word Formation”, *Central Asiatic Journal*, 38/2: 244-281.

TEZCAN, S. (1974). *Das uigurische Insadi-Sūtra, mit 69 Faksimilies auf 69 Tafeln, Berliner Turfantexte 3*, Berlin: Akademie Verlag.

TEZCAN, S. (1975). *Eski Uygurca Hsüan-Tsang Biyografisi, X. Bölüm*, Ankara (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi).

TEZCAN, S. (1981). “János ECKMANN, Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation, *Bibliotheca Orientalis Hungarica XXI*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1976, 359 s. 8”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1978-1979*: 279-294. (Tanıtma)

UÇAR, E. (2013a). *Altun Yaruk Sudur: IX. Tegzinç, Diplomatik Neşir Usuluyle Yayını, Tercüme, Açıklamalar ve Dizin*, İzmir: Dinozor Kitabevi Yayınları.

UÇAR, E. (2013b). “On Taraftaki Bodhisattva’nın Buddha’ya Methiyesi: *Altun Yaruk Sudur: X. Tegzinç, XXVII. Bölök [R-M 644/18-649/08]*”, *Dil Araştırmaları*, 12: 31-57.

UÇAR, E. (2015). “Uygurcada Bağ Diye Başka Bir Kelime Daha Var Mı?”, *Alkış Bitigi, Kemal Eraslan Armağanı*, Ed. B. GÜL, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara: 265-269.

UÇAR, E. (2017a). “*Altun Yaruk Sudur: VIII. Tegzinç, Yüce Sarasvatī (XV. Bölök, II. Kısım)*”, *Dede Korkut, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6/12: 100-150.

UÇAR, E. (2017b). “Engin Çetin. *Altun Yaruk, Sekizinci Kitap*, Berlin Bilimler Akademisindeki Metin Parçaları, Karşılaştırmalı Metin, Çeviri, Açıklamalar, Dizin, Karahan Kitabevi, Adana, 2017, ss. X+525, ISBN: 978-605-9374-59-0”, *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*, 1/2: 151-165. (Tanıtma)

YILDIZ, H. (2013). “Uçar, Erdem (2013), *Uygurca Altun Yaruk Sudur, IX. Tegzinç, 金光明最勝王經卷第九*, Diplomatik Neşir Usûlüyle Yayını. Tercüme, Açıklamalar ve Dizin, Dinozor Kitabevi, İzmir, 313 s. ISBN: 978-605-63726-0-5”, *Dil Araştırmaları*, 13: 206-209. (Tanıtma)